Genė Vaitkūnienė

Vidiškių parapija
(Vidiškių Švč. Trejybės bažnyčiai – 150)

2003

TURINYS:

I. ***Vidiškių krašto praeitis***
Vidiškių miestelio istorija 4
Šventupės (Šventupio) dvaras 4
1. Iš prisiminimų
Išnykę Vidiškių parapijos kaimai 8
,, Kaip tiltą per Šventąją sudegino" 10
II. ***Vidiškių Švč. Trejybės parapija***
1. *Vidiškių bažnyčia* 11
Bažnyčios architektūra
Vyskupo Motiejaus Valančiaus viešnagė Vidiškiuose 15
2. *Kunigai*
Vidiškių parapijos bažnyčioje dirbę kunigai 16
Iš Vidiškių parapijos kilę kunigai 21
Vidiškių bažnyčios šventoriuje palaidoti kunigai 22
3. *Iš prisiminimų*
Kunigas Gerardas Dunda 22
Kunigo Edvardo Semaškos prisiminimai apie Vidiškius ir vidiškiečius 23
K. Vėbros, gyvenančio Radiškių kaime, prisiminimai apie kunigą M. Buožių 24
Taujėnų klebono Jono Voverio prisiminimai apie Vidiškius 25
4. *Vidiškių bažnyčios choras* 26
5. *Iš prisiminimų*
Vargonininkas Kazys Vilkas 28
6. *Koplyčia*
Vidiškių kapų koplyčia 30
Koplyčios fundatoriaus pono Vladislavo Opano (Radiškių) dvaras 31
Koplyčios rėmėjai Mėta ir Kazimieras Linkevičiai 32
7. *Kapinės* 33
8. *Iš prisiminimų*
Vidiškių krašto laidotuvių papročiai 34
III. ***Vidiškių mokykla*** 37
1. *Iš prisiminimų*
Juozo Arlausko, pedagoginio darbo veterano, prisiminimai apie Vidiškių mokyklą 39
,, Mano motinos mokslai" 41
IV. ***Kultūrinis gyvenimas*** 42
1. Biblioteka 44
V. ***Archeologiniai paminklai ir lankytinos vietos*** 45
VI. ***Vidiškių apylinkės vietovardžiai*** 47
VII. ***Šiandien***
1. Seniūnija 50
2. Parapija 52
3. Mokykla 53
4. Kultūrinis gyvenimas 54
VIII. ***Literatūra ir šaltiniai*** 55

Pratarmė

2003 metais Vidiškių Švč. Trejybės bažnyčia švęs 150 metų jubiliejų. Tai trečiasis jubiliejus Vidiškių seniūnijoje per 3 metus (2001 – Vidiškių mokyklai – 100; 2002 – Vidiškių miesteliui 500). Pasitinkant minėtus jubiliejus mokykloje ir miestelio bibliotekoje buvo surinkta ir sukaupta daug medžiagos apie Vidiškių apylinkę ir jos žmones.

Taip gimė idėja išleisti knygelę apie Vidiškių kraštą. Kadangi knygelė yra skirta bažnyčios jubiliejui, svarbesniąją vietą joje užima katalikiškojo Vidiškių ir vidiškiečių gyvenimo atspindžiai.

Ne visa sukaupta medžiaga sutilpo į knygelę, tačiau stengiausi, kad kuo daugiau informacijos gautų kiekvienas parapijietis, ypač mūsų jaunimas.

Galbūt ne visa informacija knygelėje yra tiksli. Ne visų senųjų miestelio gyventojų atmintis sugebėjo atgaminti tikslius faktus ar datas. Teatleidžia už nedideles klaidas kritikai.

Knygelė buvo rašoma su didele meile ir noru pradžiuginti Vidiškių krašto žmones. Be aplinkinių paramos būtų buvę neįmanoma atlikti to, kas nugulė į knygos puslapius. Dėkinga esu visiems vidiškiečiams, kurie, negailėdami laiko , pasakojo man ir moksleiviams apie Vidiškių praeitį. Dėkoju mokyklos kolektyvui, jaunųjų ūkininkų rateliui, visokeriopai rėmusiems projektą. Dėkoju savo talkininkėms kultūros darbuotojoms, Vandai Grybinienei, suteikusiai daug vertingos informacijos ir paskolinusiai didžiąją dalį nuotraukų.

Knygelė nebūtų išvydusi dienos šviesos be Vidiškių seniūno ir Vidiškių parapijos klebono nuolatinio palaikymo, paskatinimo ir finansinės paramos.

Dėkoju visiems įvardintiems ir neįvardintiems rėmėjams ir linkiu, kad ši knygelė bent kiek sušildytų kiekvieno jūsų namus ir širdis maloniais prisiminimais.

Genė Vaitkūnienė

VIDIŠKIŲ KRAŠTO PRAEITIS

Vidiškių miestelio istorija

Vidiškių miestelis įsikūręs dešiniajame Šventosios krante, prie senojo Ukmergės – Daugpilio kelio (vėliau tapusio plentu), 9 km. į šiaurę nuo Ukmergės.

Kur dabar įsikūręs Vidiškių miestelis, anksčiau buvo miškas. Miške gyveno eigulys Vidiškis. Netoli jo apsigyveno žydas Leibukas. Dažnai pas juos apsistodavo pakeleiviai. Leibukas įsteigė parduotuvę. Vėliau į šią vietovę atsikėlė dar vienas žydas, Ickus, ir dar viena lietuvių šeima. Po kiek laiko buvo nutiestas plentas, apsigyveno vis daugiau šeimų. Pirmojo gyventojo garbei kaimas buvo pavadintas Vidiškiais. Tokia yra legenda.

Vidiškių vardas rašytiniuose šaltiniuose minimas 1502m. Vidiškio dvaras žinomas jau Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės laikais. Dokumentuose dvaras minimas 1596 metais. 1506 metais suteikta savaitinio turgaus, 1582 metais – prekybos privilegija (1703, 1746 ir 1843 metais pakartota).

Miestelis pradėjo kurtis nuo dabartinės Paupio gatvės, anksčiau vietinių gyventojų vadinamos „kalneliu“. Tik vėliau gyvenvietė plėtėsi palei plentą.

18a. buvo pastatyta pirmoji bažnyčia. 18a. pabaigoje prie bažnyčios veikė parapijinė mokykla.

1794 metais vyko judėjimas prieš rekrutų ėmimą.

Žinoma, kad 1897 metais miestelyje gyveno 483 žmonės.

1883 metais (lietuviškos spaudos draudimo laikotarpiu) buvo susekta slapta lietuvių mokykla.

Kadangi per miestelį ėjo kelias Kaunas – Sankt-Peterburgas, 1812 metais juo praėjo prancūzų kariuomenė.

1914 metais vyko mūšiai tarp vokiečių ir carinės Rusijos kariuomenės, kurių metu buvo sudeginta viena miestelio gatvė, (vietinių žmonių teigimu, dalis miestelio namų sudegė apie 1943 metus. Ar čia minimas kitas gaisras, ar tik maišomi metai, neaišku). Žuvo daug žmonių. Vėliau nemažai žmonių susirgo šiltine ir mirė.

Per Šventąją buvo nutiestas medinis tiltas, kuris 1914 – 1917 metų kare sudegė.

Vietinių žmonių pasakojimu, senovėje svetimšaliai norėję užimti Ukmergę, tačiau iš Vilniaus buvusios pasiųstos didesnės Lietuvos kariuomenės jėgos ir geras vadas, kuris ties Vidiškiais taip smarkiai sumušęs priešus, kad šie buvę priversti bėgti. Nebeturėdami laiko ieškoti tilto, bridę per vandenį. Upė buvusi gili, ir daugybė priešų žuvo. Dalis žuvusiųjų buvę palaidoti netoli Vidiškių tilto. Bekasant smėlį, buvo aptikta daug žmonių kaulų. Koks laikotarpis čia minimas, neaišku.

1911 metais Vidiškiuose veikė privati audimo mokykla. Miestelyje buvo ir krakmolo fabrikas, daug žydų parduotuvių. Uselių namuose veikė parduotuvė „Monopolis“, prekiavusi degtine, netoli bažnyčios buvo šviežių bandelių parduotuvė ir kt.

1945 metais įsteigtas paštas, 1947 – ambulatorija, 1950 – girininkija.

1948 metais įkurtas „Gegužės Pirmosios“ kolūkis. 1954 metais sustambinus kolūkius pavadintas „Kalinino“ vardo kolūkiu. Dar vėliau reorganizuotas į Šventupio tarybinį ūkį, vėliau tapusį „Žiburio“ kolūkiu. 1992 metais likvidavus kolūkį, įsikūrė kelios žemės ūkio bendrovės

Šventupės (Šventupio) dvaras

Šventupės dvaro sodyba yra apie 2,5km. į šiaurės rytus nuo Vidiškių miestelio, prie Kauno – Zarasų plento (buv. Kauno – Daugpilio arba Varšuvos – Peterburgo trakto, iki 19a. vidurio prie

Ukmergės – Kavarsko vieškelio), dešiniajame Šventosios upės krante. Dvaro žemės buvo išsidėsčiusios abipus Šventosios upės ir jos intakų – Siesarties ir Mūšios žiočių.

Šventupės dvaro teritorija 15 – 16 amžiuje buvo Vidiškių lauke (valsčiuje), buvusiame ant Ukmergės ir Kurklių pavieto ribos. Pagrindinė šio administracinio centro valda buvo Vidiškių dvaras kartu su miesteliu, minimi 1492 – 1506 metų dokumentuose. Centrą valdė bajorai Vidiškiai. Šalia glaudėsi Lopatinskių, Komorovskių, Kmitų (Kuncevičių), Jonavičių, Skapų žemės. Atskirai minimas Lopacinskio Vidiškių – Pamūšės dvaras, 16a. įkeistas Jonui Jonavičiui Petravičiui, suskilęs jau 1512 metais ir vėliau įėjęs į Šventupės dvaro valdą.

Centrinis Vidiškių dvaras, susiformavęs 15 – 16a., greičiausiai yra buvęs šalia Vidiškių miestelio, kažkuriuo metu jo sodyba buvo perkelta į šiaurę ir tada greičiausiai dvaras gavo Šventupės vardą.

Yra išlikęs 1596 m. Vidiškių dvaro inventoriaus sąrašas, sudarytas mirus Stanislovui Stanislovavičiui Vidiškiui ir jo žmonai Hanai Neviedomskai. Tuo metu dvaro sodyboje buvo šviesioji troba su priemene, trys klėtys, pirtelė, kepykla, arklidė, daržinė, didelė pirtis, virtuvės pastatas, klojimas su daržine. Dvaras buvo aptvertas, su įvažiuojamaisiais vartais. Laikyti 2 arkliai, 2 jaučiai, 6 melžiamos karvės, 2 avys, 12 kiaulių, 8 žąsys, 12 vištų. Tiems laikams – tai stiprus vidutinis ūkis. Bet anksčiau, matyt, Vidiškiai buvę turtingi ir įtakingi dvarininkai, turėję pareigybinių pajamų, nes rūbų sąrašas rodo prabangių parėdų likučius. Vidiškis buvo fundatorius ir pirmosios Vidiškių bažnyčios, statytos apie 1562 metus.

17 amžiaus pabaigoje Vidiškių – Šventupės dvaras (turbūt vedybų keliu) atiteko Junošos herbo Dambrauskams. Dvarą valdė Marcijonas Dambrauskas ir jo žmona Ieva Komorovskaitė. Po tėvo mirties dvaras atiteko jo sūnums Baltramiejui ir Juozui. Dvaro valdytoju buvo Juzefas Toplickis.Vėliau dvaras perėjo Ukmergės pilies teisėjo Igno – Tado Dambrausko nuosavybėn. Tai buvo paskutinysis Dambrauskų atstovas Šventupėje. 1761 metais jis dvarą pardavė Ukmergės stelininkui Janui Dambrauskui. Sandorio metu buvo surašytas Šventupės dvaro inventorius. Tuo metu dvaro sodyba stovėjo prie Ukmergės – Kavarsko (Anykščių) vieškelio. Atvažiuojant gatve iš Vidiškių buvo vartų pastatas su viršutiniu aukštu (salka), turėjusiu du nedidelius langus. Įvažiavus pro vartus kairėje pusėje stovėjo šiaudais dengtas naujas palivarko namas su priebučiu. Kairėje šių rūmų pusėje netoli kūdros stovėjo svirnelis, o kūdros kairėje – abaras – didelis kvadratinis tvartas galvijams bei kiaulėms, dar vienas didelis tvartas galvijams, avidės, teletnykas ir daržinė. Gale kūdros buvo administratoriaus arklidė, nuo kurios į kairę šalia Kavarsko kelio – klojimas su dviem jaujomis galuose. Nuo klojimo einant į miestelį buvo antras labai gerai įrengtas javų kluonas, du svirnai su priesvirniais. Nuo svirno einant į vartus stovėjo antras senas palivarko pastatas, kurio vienam gale buvo pirkia, prie jos kamara, o gale – alkierius su 6 langais. Kitame pastato gale buvo naujai pristatyta kepykla. Buvo sodyboje ir bravoras. Prie jo buvo dar du tvartai – kiaulėms ir jaučiams.

Tokia struktūra rodo, kad dvaras gyvavo jau seniai, šalia naujųjų pastatų kurį laiką dar buvo naudojami senieji.

1761 metų inventoriuje aprašytas ir Šventupės dvarui priklausęs Mūšios palivarkas su karčema prie Mūšios tilto ir dviem labai gerai įrengtais malūnais. Gerai išsilaikiusios šios valdos buvo iki 1882m.

1794 metais buvo sudarytas Šventupės dvaro detalusis valdų planas. Dvaro sodyba už Šventosios ribojosi su Kopūstėlių kaimo žemėmis, nuo Vidiškių pusės – su Vengravos (dabar Liūneliai) kaimu, toliau – su Jasiuliškiais ir Žemaitėlių (gal Žemaitkiemiu) kaimu.

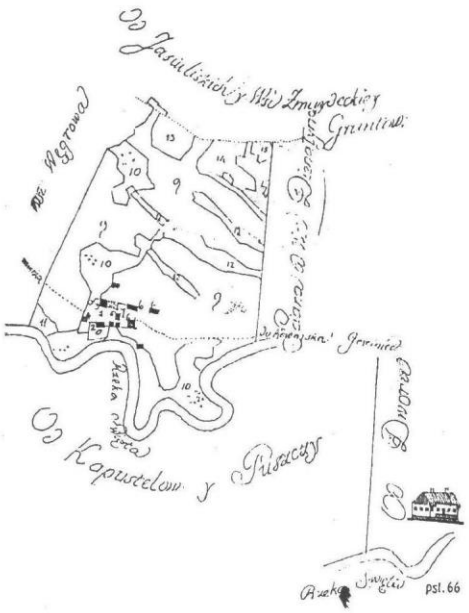

Šventupės dvaro sodybos plane nurodyti šie punktai: kiemas, rūmai, arklidės su vežimine, oficina su virtuve, palivarko ekonomo pastatas, klojimas ir daržinės, sodyba, vaisių sodas, arimai, pievos, krūmai, dirvonai, svetimų (įsiterpusių) žemių plotai, pažymėti dar du svirnai ir apačioje parke buvęs pastatas. Pro dvaro sodybos teritoriją ėjo kelias.

1794m. dokumente nupieštas centrinis pastatas atitinka iki šiol išlikusius rūmus. Ar jie tokie buvo ir 1761m. sudarytame plane – neaišku. Taigi, dabartinių dvaro rūmų statybą galima datuoti 18a.

Pagrindinis Šventupės dvaro pastatas (dabar kultūros namai ir biblioteka)

18a. Šventupės dvaro valdas sudarė trys stambios dalys: joms priklausė Vidiškių miestelis, Mūšios palivarkas ir dvaro centras. Dvaro žemėse buvo Blusiškių palivarkas su plytine bei Medinių (2 dūmai), Viesnovos (1 dūmas), Genetėnų (Genėtinių), Kunigėlių, Kopūstėlių ir Vengravos kaimai.

19a. pradžioje Šventupės dvaras priklausė Ukmergės maršalui (bajorvedžiui) Anuprui Koskai ir jo žmonai Hortenzijai. Jie buvo naujos Vidiškių bažnyčios fundatoriai.

Koskos dvarą valdė iki 19a. antros pusės. Tuo metu, šalia sodybos nutiesus Varšuvos – Peterburgo traktą, keitėsi sodybos išplanavimas. Nuo trakto buvo nutiesta alėja, vedanti tiesiai į parterį priešais dvaro rūmus. Buvo perstatyti ūkiniai pastatai, perkeliant juos į Vidiškių pusę. 19a. pirmoje pusėje greičiausiai buvo pristatytas ir upės fasado priebutis. Tuo metu įveistas sodas, performuotas parkas.

Antroje 19a. pusėje iki 1882m. dvaras priklausė kapitonienei Idai – Henrietei Grabovskai.

1882 metų gruodžio 18 dieną Šventupės dvarą iš varžytinių nupirko Mykolas Komaras, turtingas daugelio dvarų savininkas. Jo tėvonija buvo Raguvėlės dvaras. 20a. pradžioje Šventupės dvarui priklausė 497 dešimtinės žemės. Pastatai buvo patenkinamos būklės. Dvaro pastatų vertė 1901m. buvo 2000rub., viso ūkio pastatų – 7000rub., iš viso – 9000rub. sidabru. Ūkį valdė pats savininkas Mykolas Komaras. Dvare buvo 30 melžiamų karvių, 11 jauniklių, bulius, 21 darbinis arklys. Gyvulių bendra vertė sudarė 2050rub. Vyravo aštuonlaukė sistema su dobilų pasėliu. Buvo auginami rugiai, miežiai, avižos, žirniai, grikiai, bulvės. Daug pajamų davė šienas. Dvarui priklausė Medinės, Kroklaukuvkos, Zelionkos (Žaliosios), Povikalnio užusieniai, Mūšios palivarkas su malūnu, žemės Vidiškių miestelyje.

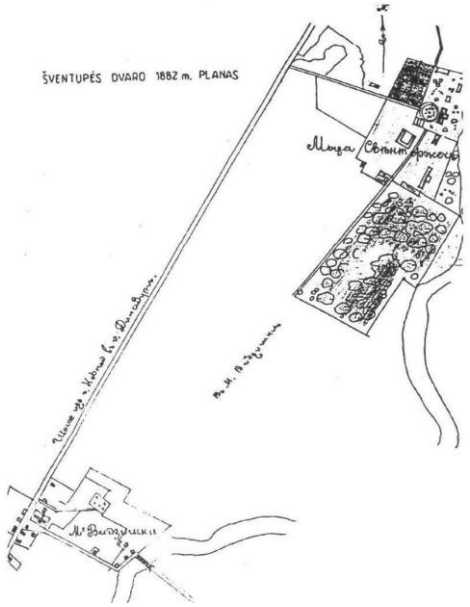

Po Pirmojo pasaulinio karo žemėvalda mažai pakito, šiek tiek buvo modernizuotas ūkinis sektorius, pastatyti kumetynai su tvartais. Po žemės ūkio reformos dvaras gerai išsilaikė ir 1940m. turėjo 153ha. žemės. Mykolas Komaras ir jo žmona Liudvika Valicka dvarą užrašė sūnui Antanui. Komarų šeimai dvaras priklausė iki 1940m. Paskutinė savininkė buvo Julija Komarienė.

Pokario metais dvaro teritorijoje įsikūrė Žemaitkiemio MTS centras. Tada dvaro sodyba ir parkas pradėta vadinti Žemaitkiemiu. Rašytiniuose šaltiniuose dvaras vardijamas įvairiai: Šventupės, Vidiškių, Žemaitkiemio. Dėl to kyla nemažai nesklandumų ir nesusipratimų. Painiodamiesi kai kurie žmonės tai traktuoja kaip visai atskirus dvarus.

Dvaro sodyba iki šiol yra išlaikiusi kelias autentiškas pastatų grupes: kumetyno sektorių prie tvenkinio (20a. pirma pusė), diendaržinio tvarto fragmentus (19-20a.), dvaro rūmus, oficiną (18a.), parke esantį rūsį, greičiausiai, buvusią ledainę (18-19a.). Išlikusi viena 18a. liepų alėja ir dalis 19-20a. landšaftinio parko.

Naujos pokario statybos, įsikūrus Ukmergės melioracijai, atidavė pirmenybę miesto tipo gyvenvietei, suardė planinę dvaro sodybos struktūrą. Sunaikintas sodas, dalis landšaftinio parko. Šiuo metu, daugiau dėmesio skiriant paveldui, stengiamasi išsaugoti nors dvaro likučius, prižiūrimas ir pagal galimybes remontuojamas pagrindinis dvaro pastatas – rūmai, kuriuose įsikūrę Šventupės kultūros namai ir biblioteka.

IŠ PRISIMINIMŲ

Išnykę Vidiškių parapijos kaimai

GELUČIŲ kaimo pavadinimo kilmė neaiški. Gelučių kaimas priklausė Vidiškių parapijai. Šalia kaimo driekėsi Gelučių miškas. Vietos buvo labai šlapios.

Anksčiau gyveno Bugeniškių ponas. Bet dvaras sudegė ir ponas išvyko.

Kaime gyveno kelios Kiškių šeimos, Pupeliai, Alksniai, Veršeliai, Žibučiai, Širveliai. Visos sodybos buvo gražios, tačiau kaimo gyventojai kuo nors ypatingu nepasižymėjo. Kaimo gyventojai labai mėgo lošti kortomis. Pas A. Kiškienę rinkdavosi viso kaimo vaikai, čia jie šokdavo, dainuodavo, žaisdavo. Šeimininkė mėgo bendrauti su jais.

Kai kūrėsi kolūkiai, pusė kaimo įstojo, o pusė – ne. Tie, kurie neįstojo, materialiai nukentėjo daugiau, kadangi jiems buvo uždėti labai dideli mokesčiai. Kolūkis buvo pavadintas „Kirovo" vardu. Pirmininku buvo paskirtas beraštis to kaimo gyventojas Veršelis.

Prieš karą Gezevičių namuose veikė pradinė mokykla (mokytoja Čeponytė).

Pas Gezevičių sodyboje ir kapinėse stovėjo mediniai kryžiai. Kaimas dar savo lėšomis buvo pasistatęs cementinį paminklą.

Vykdant melioracijos darbus, Gelučių kaimo gyventojai išsikėlė į kitas gyvenvietes. „Dabar kaime likę tik medžiai ir laukai. Užžėlė visi takeliai, vedę kaimyną pas kaimyną" –
pasakojo buvusi Gelučių kaimo gyventoja Akvilina Kiškienė.

SELKAVOS viensėdis įsikūręs tarp Riaubinės ir Baraučiznos, netoli Anykščių rajono ribos. Pavadinimo kilmė nežinoma, viensėdis priklausė Vidiškių parapijai.

Selkavos dvaras kažkada priklausė ponui Čiuorniui. Žmonės mano, kad jis buvęs vokiečių kilmės. Dvarą ponas pardavė Graužiniui. Šis buvo lietuvis. Visi Graužinį laikė labai stipriu ūkininku. Jis sugebėjo gerai tvarkyti ūkį, vienintelis visoje parapijoje turėjo traktorių.

Graužinis vaikų neturėjo. Jo žmona buvo kunigo sesuo. Ji buvo labai inteligentiška, darbų nedirbdavo, mėgdavo pasivaikščioti su šuneliu. Buvo švelni, lėta. Kadangi ponas turėjo „centrifūgą" grietinei sukti, tai ponia Graužinienė važiuodavo į Ukmergę parduoti grietinės. Grįžtančios ponios pasitikti visada išeidavo ponas ir pabučiuodavo jai į ranką.

Pas poną būdavo sunku dirbti. Bet mokėdavo samdiniams daugiau, negu kiti – po 1,5 lito. Duodavo ir valgyti. Graužinis samdydavo darbininkus,taip pat pas jį dirbdavo „undinarščikai" (padieniai darbininkai). Dirbti visi turėdavo gerai. Jeigu kuris nesuspėdavo, ponia švelniai sakydavo: „Aš matau, kad pavargot, tai neateikite rytoj". Nastazija Petrikaitė pasakojo: „Buvau labai vikri, tai ponas vis kviesdavo mane iš po dalgio imti. Ponas, patenkintas mano darbu, vis ištraukdavo iš kišenės bundytę ir vaišindavo".

Žemės Graužinis turėjo apie 4 valakus. Namas buvo naujas, stogas dengtas raudonais kokliais (čerpėm). Buvo labai geras rūsys, didelis sodas. Laikė apie 30 karvių.

Graužiniai švęsdavo visas katalikiškas šventes. Į bažnyčią važiuodavo ir visi tarnai.

Ponas mirė maždaug 50 – ies metų. Kalbėjo, kad mirė nuo vėžio. Mat, buvęs labai stambaus sudėjimo, mirė labai sulįsęs.

Graužinienė irgi ūkyje ilgai nebegyveno. Ji išvyko į Panevėžį, kur turėjo namą. Turėjo namus ir Ukmergėje, kuriuos paliko tetai.

Po karo žemė perėjo tarybinio ūkio žinion. Dvaro pastatuose įsikūrė ūkio kontora. Ūkio direktoriumi buvo paskirtas Vaclovas Padolskas. Vėliau tarybiniai ūkiai jungėsi su kolūkiais. Visa Graužinių žemė perėjo P. Cvirkos kolūkio žinion. Yra išlikęs tvartas, kluonas, tvenkinys.

STRAZDIŠKIŲ VIENSĖDIS buvo apie 15km. nuo Ukmergės į šiaurės vakarus. Netoli yra Kirveliškių kaimas, Pamūšio dvaras, Pastrazdė, Pakalniai, Naujasodis.

Vieni žmonės vadino Strazdiškiais tik Strazdų dvarą, kiti – ir aplinkinius kaimelius, ir viensėdžius.

Strazdiškiai priklausė Vidiškių parapijai. Netoli driekėsi Gelučių miškas, Strazdo krūmai, tekėjo Mūšios upelis. Aplinkui buvo lygios, šlapios žemės. Anot žmonių, „tikras varlynas, pravažiuot nemažnėja".

Strazdai buvo ūkininkai, turėjo apie 70ha žemės. Žmonės ūkį vadino Strazdo dvareliu, nes šalia buvo Pamūšės dvaras, kur ūkininkavo Narkevičius, turėjęs apie 200ha žemės. Kitas kaimynas, V. Buteikis, turėjo 12ha, Alksnys – 10ha, visi kiti – 4 – 5ha žemės.

Strazdų dvare gyveno penkios seserys: Rachelė, Masė (Marija), Helė (Elena), Valesė (Valė), Ancė (Ona). Jos turėjo keturis brolius: Petrą, Vytą, Balį ir Joną. Broliai neūkininkavo – visi buvo mokyti. Dvare gyveno ir tėvo brolis Jokūbas, psichinis ligonis.

Visą ūkį tvarkė Helė ir Masė. Kitos seserys tik padėdavo. Žmonės Strazdų šeimą prisimena kaip keistoką. Anot Stasės Mikulkienės: „Jie buvę turtingi, ale nušiurusiais arkliais važinėja. Podurni buva". O Eugenija Mikelienė prisiminė ir tokį posakį: „Ko čia aini, kaip Strazdo Rachelė su parasonu (kvailai, išdidžiai)".

Dvaro pastatai buvo prasti, tik vėliau pastatė naują gyvenamą namą. Buvo nemažas sodas. Sodyba apsodinta liepomis.

Visas keturias ūkininkavusias seseris į Sibirą išvežė jau po karo. Daug turto jos paliko saugoti kaimynams Kiauliams. Kai grįžo, nieko nerado. Kiauliai sakė, kad viską išvogė svetimi. O Helė verkė, kad „visas jų ir jų mamutės turtas dingo". Grįžusios seserys nusipirko gražią sodybą už Vilniaus.

Ir Strazdai, ir visi kiti aplinkiniai ūkininkai vertėsi žemdirbyste ir gyvulininkyste. Marazauskas ir Buteikis turėjo kalves. Dar žmonės mini, kad šalia Strazdiškio, Kirveliškiuose, lyg ir buvusi plytinė, durpynas.

Pakalnėj stovėjo kaimo kryžius. Savų kapinių nebuvo. Laidodavo Vidiškiuose arba Riaubinės kapeliuose.

Išskirtinių švenčių kaime nebūdavo. Buvo rengiami vakarėliai, gegužinės, pabaigtuvių, rugiapjūtės šventės.

Mokyklos nebuvo. Mokiniai eidavo į Gudelius (pas Gezevičių), vėliau į Laukagalį (pas Uselį). Po karo Strazdiškiuose buvo M. Melnikaitės kolūkio kontora. Pirmininkavo Remeikis. Tame pat pastate buvo ir klubas – skaitykla. Joje apie 1950 metus dirbo Polis, jam išėjus – E. Mikelienė. Vėliau namas buvo rekonstruotas, pristatytas antrasis aukštas ir įrengti 9 butai. Jame gyveno Aleknai, Karalius, Darulis, B. Jakubonis, St. Jakubonis, M. Mikelis, M. Mikelytė, Cibulskis. Mikulkai ir Čekauskai gyveno savo sodybose.

Kolūkis naudojosi nuo dvaro laikų likusiomis molinėmis karvidėmis ir arklidėmis.

Dabar dvaro pastatų nebelikę, tik sodas. Daugelis gyventojų išsikėlė į Vidiškius.

„Kaip tiltą per Šventąją sudegino"

Prie Šventosios ties Vidiškiais Lyduokių pusėje buvęs Smeliankos vienkiemis, kuriame gyveno Jono ir Onos Janulionių šeima. Laiškai jiems ateidavę adresu „Za rekoj" („už upės"). Namą buvo pasistatęs pats Janulionis, atplukdęs sienojus Šventąja. Šalia šio vienkiemio, prie pat upės, dar buvusi žydų karčema. Tai atminė jauniausia šios šeimos atžala Apolonija Katinienė, gyvenusi Slabadoj.

Jos atmintyje buvo išlikęs ir Vidiškių tiltas per Šventąją, sudegintas per Pirmąjį Pasaulinį karą. Ji pati buvusi šio įvykio liudininkė.

„Būva laby gražus Vidiškių tiltus. Tiltų state carus Nikalojus. Laby būva geri tilta paromči. Ki tik prasdėja Didysis karus, pre tilta stavėja keli leki su binzinu: pradžioj tilta ir per vidurį – lauke uždegt. Užpyla binzinu ir užudege. Grait viskas ir suburbėja upen. Šitu tiltu sudegina kazoki kepurem navatnom su kutais. Liepe mum „skora, skora begite iz doma daleko" („greit greit bėkit toli iš namų"). Stovi visi tik su štikais. Baisu. Da mes perlakem per tiltų, ir tadu jį ir užudege. Treška, treška tiltus ir lakia vandenin pokšt pokšt medži. Galvojam, kad mūsų namus dega. Kazoki vyšnias nukapoja na medžių ir joja su šakom rankasi ir valge vyšnias.

Mana tėvus niekur nėja iš namų. A mės su mamu grait prisiskynem vyšnių na pažemes, pastvėrem medaus uzbanėlį ir paskėlį undarokus nešames talyn. Lėkem tekinas in siesartį, a uzbaniuką su medum nepalaidžiam. Perlakem kaimų Lintvorų, da palakėjam, ir pradėja šaudytis iš kur. Tadu mūsų nebelaide lėkt, a liepe gultis plozu. Abi mės in kakla turėjam pa ražonči ir kalbėjam. Nejilgy šaudes. Mės tadu vėle lėkem in Valtūnų malūnų. Tadu perajem malūnų, lėkem in Untatelčius ir talyn talyn in Balnikus. Ti joki kareivi nevažiava ir mės apsistojam tuose vienkemese netoli Balnikų. Pabuvom kelias dienas Ti valgyt dave žmones piena, duonas – kų turėja ir dave. Tadu grįžam in namus Radam nami betvarkį. Žinam, kad niekur nebepereisi, ir givenam teip"

Greitu laiku šis vienkiemis išnyko.

Užrašė Albina Navickienė („Ukmergės diena" 1996 03 02)

VIDIŠKIŲ ŠV. TREJYBĖS PARAPIJA

Kauno arkivyskupijos, Ukmergės dekanato Vidiškių Švč. Trejybės parapijos šiaurinėje dalyje Domeikių ir Žemųjų Svirnų kaimai ribojasi su Kavarsko parapija. Pietinėje dalyje – Zujų ir Kadrėnų kaimai – su Ukmergės Šv. Petro ir Pauliaus parapija. Rytinėje dalyje Medinų, Opaniškio ir Užubalių kaimai ribojasi su Žemaitkiemio, o Siesarties kaimas – su Lyduokių parapija. Vakarinėje dalyje Bernotiškių kaimas ribojasi su Ukmergės Šv. Petro ir Pauliaus, o Šiaurės vakarinėje dalyje – Armukšnos ir Kurklintiškių kaimai – su Taujėnų parapija.

Vidiškių parapijoje švenčiami atlaidai:

Švč. Trejybės (pirmas sekmadienis po sekminių),
Šv. Baltramiejaus (rugpjūčio 24) ,
Švč. Marijos Rožančinės (spalio mėn.).

Parapijoje šiuo metu gyvena apie 2000 gyventojų.

Vidiškių parapijai šiuo metu priklauso šie kaimai:

1. Armukšna
2. Aukštieji Svirnai
3. Ąžuolynė
4. Baraučizna
5. Bernotiškiai
6. Dobilynė

7. Domeikiai
8. Eimantiškiai
9. Genėtiniai
10. Girlaukis
11. Gudeliai
12. Jakšiškiai
13. Jasiuliškiai
14. Juodmiškiai
15. Kadrėnai
16. Knitiškiai
17. Kopūstėliai
18. Kunigiškiai
19. Kurklintiškiai
20. Laukagalys
21. Linksmakalnis
22. Liūneliai
23. Medinos
24. Mūšios vs.
25. Naručiai
26. Opaniškis
27. Pakalnės vs.
28. Pakirnė
29. Pijorai
30. Plytinė
31. Radiškio dvaras
32. Radiškiai
33. Radiškių vs.
34. Siesartis
35. Šventupės gyv.
36. Trakiniai
37. Užubaliai
38. Vidiškių mstl.
39. Zujai
40. Žemųjų Svirnų vs.

VIDIŠKIŲ BAŽNYČIA

Pirmoji bažnytėlė, manoma, Vidiškiuose buvo pastatyta dar 17 – 18a.(Kitų šaltinių teigimu, Šventupės dvaro ponas Vidiškis buvo fundatorius bažnyčios, statytos 1562 metais). Kaip filija ji priklausė Ukmergės parapijai. 1784 metais aprašant bažnyčios būklę, nurodoma, kad tuo metu ji buvusi medinė, statyta 1754 metais po 1753 metų gaisro, kurio metu sudegė ir bažnyčios metrikos, Rožančiaus brolijos indultas. Brolija buvo įsteigta tuometinio Vidiškių savininko Juozo Dambrausko lėšomis 1733 metais. Vadinasi, tuo metu Vidiškių bažnyčia jau turėjo būti.

Apie 1826 metus, bažnyčiai ėmus griūti (kitais duomenimis 1816m. sudegus) Vidiškių savininkų Koskų lėšomis buvo pastatyta laikina medinė apvalių rąstų bažnytėlė, dengta šiaudais. Bažnyčia buvo tamsi, kaip rūsys, be grindų. Bažnyčios filialistu tuo metu buvo vienuolis atgailos kanauninkas Ignas Balevičius.

1843 metais dvarininkas Anupras Koska pateikė Vilniaus gubernijos statybos komisijai 2 lapus brėžinių naujos medinės bažnyčios projekto, tačiau projektas nebuvo svarstomas, o persiųstas į Kauno gubernijos statybos komisiją. Tačiau to laikotarpio archyvuose duomenų apie Vidiškių bažnyčios statybą nerasta.

1844 metų Ukmergės bažnyčios vizitacijos aktuose nurodoma, kad Vidiškiuose prie plento statoma mūrinė bažnyčia A. Koskos lėšomis. 1851 metų aktuose pažymėta, kad 1843 metais pradėta mūrinė bažnyčia išmūryta sulig langais, o senoji medinė stovinti tų mūrinių sienų viduryje. Byloje apie įvairių bažnyčių statybas (1853 – 1864) yra įrašas, kuris liudija, kad Vidiškių bažnyčia pastatyta 1853 metais, leidus Vidaus reikalų ministerijai, tačiau jos statybos byla sudegusi 1864 metais Varniuose gaisro metu.

1856 metų birželio 9 dieną vyskupas Motiejus Valančius bažnyčią pašventino. Tais metais bažnyčioje buvo įtaisyti vargonai ir varpai, bažnytiniai indai ir nauji liturginiai drabužiai. Vyskupas pasiūlė filiją pakeisti parapijine bažnyčia. Anupras ir Hortenzija Koskos pažadėjo aprūpinti kleboną, mokėdami jam 150 rub. metinės algos, dovanojo

namus klebonijai, du valakus dirbamos žemės ir 6 margus miško. Be to, miško medžiagos bažnyčios ir kitų parapijos trobesių remontui, kasmet 10 sieksnių malkų kurui, 30 birkavų šieno ir leido ganyti gyvulius dvaro ganyklose. Buvo surašytas dotacijos dokumentas, kurį patvirtino ir civilinė valdžia. Vyskupo atsiųstas delegatas priskyrė Vidiškių parapijai dalį teritorijos iš Ukmergės ir Kavarsko parapijos. A. Koska buvo Vidiškių bažnyčios kolatorius, jis parinko ir pirmąjį kleboną kunigą Adomą Daugėlą, kurį vyskupas patvirtino ir liepė dekanui įvesdinti.

1781 metais Vidiškių filijai priklausė 1000 katalikų. Įkūrus parapiją, 1858 metais parapijiečių skaičius padidėjo iki 2085, o 1940 metais Vidiškiuose buvo 2930 parapijiečių.

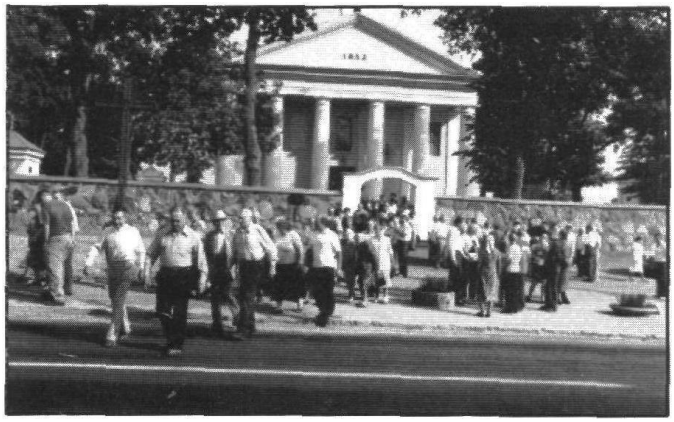

Vidiškių bažnyčia (po Šv. Mišių, skirtų miestelio 500 metų jubiliejui).

Bažnyčios architektūra

Švč. Trejybės bažnyčia – vėlyvojo klasicizmo pastatas. Ji stovi miestelio centre, prie pat Kauno – Zarasų plento, atgręžta į jį pagrindiniu fasadu. Dydžiu bažnyčia išsiskiria iš aplinkinių pastatų, bet dėl šventoriuje augančių lapuočių medžių iš toliau sunkiai pastebima. Šventorius aptvertas akmenų mūro tvora, prie jo kampo stovi varpinė. Tvoros vartai arkiniai.

Bažnyčia halinė, klasicizmui būdingo pailgo stačiakampio plano, 3 navų. Visuose kampuose yra mažos patalpos: 2 zakristijos, sandėliukas, vargonų choro laiptinė. Pamatai akmenų ir plytų mūro, sienos plytų mūro, tinkuotos. Lubos plokščios, medinės. Stogas lėkštas, dvišlaitis, dengtas skarda.

Fasadai raiškiai klasicistiniai. Pagrindiniame fasade per visą jo plotį yra šešių kolonų portikas. Kolonos beveik toskaninio orderio. Trikampio frontono karnizai su dantukais, reljefiniu dekoru, šoniniai fasadai paprasti, juos skaido piliastrai. Stačiakampiai langai labai aukštai, beveik pastogėje. Rytiniame fasade išsiskiria didelis pusapskritis langas, virš jo yra lenktas architravas.

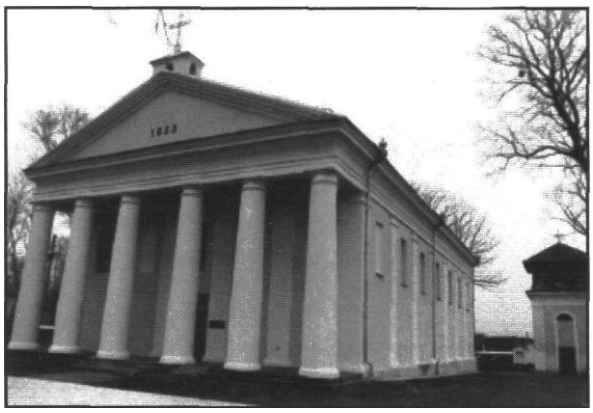

Vidiškių Švč. Trejybės bažnyčios fasadas

Vidaus erdvę į navas skaido stačiakampiai stulpai. Skirtingai nuo kitų Lietuvos klasicistinių bažnyčių, šoninėse sienose, stulpų ašyse vietoje piliastrų yra padaryti langai. Dekoras saikingas. Vargonų chorą puošia baliustrada. Vargonų prospektas barokinių formų. Stulpai ir sienos ištapyti šventųjų figūromis.

Vidiškių bažnyčios interjeras.

Visi trys altoriai barokinių formų. Didysis altorius 2 tarpsnių, su korintinėmis kolonomis ir laužtiniu antablementu. Altorius apsuptas 4 natūralaus dydžio statulų. Šoniniai altoriai paprastesni, su voliutiniais frontonėliais.

Didysis altorius (1971 metų nuotrauka)

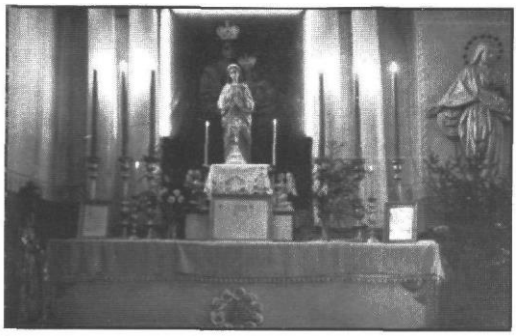

Kairysis altorius

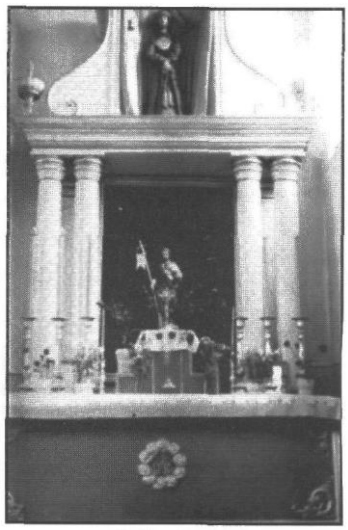

Dešinysis altorius

Bažnyčioje yra 2 dailės paminklai (Anupro ir Hortenzijos Koskų portretai).

Dailės paminklas – Anupro Koskos portretas

Portretas sukurtas apie 1856 metus. (Molbertinė tapyba, drobė, aliejus; 66x51 cm.) Portretas reprezentacinis. Vidiškių bažnyčios fundatorių vaizduoja iki pusės figūros, kiek pasisukusį, lygiame fone; paveikslo viršuje, dešiniajame kampe, yra 2 herbai ir portretuojamąjį įvardijantis lenkiškas įrašas. Koskos figūra didinga; tamsiame fone išryškinta galva, plati krūtinė, ranka. Veidas nutapytas konstruktyviai, į šalį nukreiptas žvilgsnis atskleidžia vidinę būseną. Formos modeliuotos šviesšešėliais; tapyta lygiai, plonai. Koloritas ramus, šiltas; vyrauja vietomis skaidrios rudai žalios, pilkai gelsvos, rausvos spalvos. Kitoje paveikslo pusėje, ant porėmio, yra apsitrynęs užrašas; įskaitoma tik data (1856). Paveikslas yra vertingas 19a. vidurio Lietuvos portretinės tapybos kūrinys; jame meistriškai suderinti reprezentacinio ir realistinio portreto elementai.

Dailės paminklas – Hortenzijos Koskienės portretas

Portretą (drobė, aliejus, 65x51) nutapė tas pats dailininkas, kaip ir A. Koskos. Paveikslas reprezentacinis, porinis A. Koskos portretui. Vidiškių bažnyčios fundatorę

vaizduoja iki pusės figūros, kiek pasisukusią, lygiame fone; viršuje, kairiajame kampe, yra 2 herbai ir asmenį vaizduojantis lenkiškas įrašas. Išraiškos priemonės yra tokios pat kaip ir Koskos portreto. Į paveikslo plotą telpanti visa pusfigūrė, į žiūrovą nukreiptas žvilgsnis, švelniai nutapyti nėriniai sudaro intymesnį portretuojamosios atvaizdą. Kitoje paveikslo pusėje yra užrašas, iš kurio įskaitoma tik data (1856).

Vyskupo Motiejaus Valančiaus viešnagė Vidiškiuose

Ukmergės parapijoje prie didelio kelio į Dinabarką, buvo medinė filija, Vidiškiu vadinama. Kad ta bažnytėlė bene 1826m.kažkaip sugriuvo, Ukmergės apskrities marčelga, Šventupio ir Vidiškio dvarų tėvainis Anupras Koska pastatė medinę, prastesnę už gerą daržinę ar pastogę; ten žmonės ilgai meldės.

Ilgainiui, kai ir šita ketino apvirsti, ponas marčelga aplink ją pradėjo mūryti bažnyčią; bet išvedęs sienas aukščiau paviečio langų, kaipo žmogus nedidžių turtų, liovės mūrijęs, pagaliau ir pastolius, mūrijant reikalingus, atėmė – taip nebeturėjo noro bebaigti.

1851m. liepos 17d. patsai nuvažiavau į Vidiškį. Priėmė mane tos vietos filijalistas kun. Ignacas Balevičius, vienuolis, ,,atgailos kanauninkas“, iš Vilniaus čia atsiųstas.

Pasipūtęs, kaip gaidys, ale doras marčelga Koska surinko kuo ne iš visos apskrities dvarininkus ir būrį žmonių manęs priimti. Visi jie sutiko prie pastogės durų ir įvedė į tamsų, kaip rūsys, trobesį be grindų; dėl to veikiai pakilo tiek dulkių, jog vargiai kits kitą beregėjome.

Vyskupiška apeiga palaiminęs visus susirinkusius, tariau: ,,Kodėl gi tai, Mosci Panovie, patys gyvendami rūmuose, Dievą mūsų Jėzų Kristų į kalėjimą uždarėte? Kuo geriausias visa ko Davėjas prasikalto? Tikiuosi jus po mano apsilankymo nuversiant šitą daržinę ir pastatysiant Dievo namus, vertus to vardo! Menkas tas klebonas, kurio namai, arba klebonija, puikesni už parapijos bažnyčią“.

Šitie žodžiai, nors kiek tiek aštrūs ir didžponiams nemalonūs, bet ištarti švelniai, įsiskverbė į marčelgos širdį, nes nuo jo priderėjo filiją palaikyti. Išėjus iš pastogės, kad pasisveikinome ir pasižinome, tarė: ,,Pabarei mus, Dvasiškasis Ganytojau, tai tiesa, ale, kaip Dievą myliu, teisingai; duodu Jums garbės žodį, kad bažnyčią išmūrysiu“. Man dėkojant už gerus norus, atsakė: ,,O, Kristau Viešpatie, argi mes negalime to padaryti? Dv. Ganytojas veikiai padėkos už darbą!”. Nuo to laiko marčelga pasidarė didžiausiu mano prieteliu ir toks išbuvo iki numirė.

Man išvažiavus, marčelga tuojau pastatė pastolius aplink bažnyčią ir vėl pradėjo fabriką. Darbai ėjo laimingai ir sumanymas įvyko. Negana to, Koska įtaisė varpus su vargonais, pakabino bažnyčioje brangius stiklinius žirandolius, parsiųsdino iš Varšuvos tacas ir turibulių iš naujojo sidabro. Man pavelijant, prie vieno filiorio prisegė savo ir savo žmonos atvaizdus. Hortensija grapaitė Hornaitė Koskienė su kažkokia pana Sofija Hrynkievičaite, gyvenančia pas marčelgą, išpuošė šventus rūbus ir bažnytinius.

Paskui marčelga aptvėrė stodainiais taisyklingo kvadrato kapus, o šalia išmūrijo katakumbas, idant turtingesnieji, ten laidodamies, padaugintų kunigui pelno.

Kad taip jau viskas buvo padaryta, 1856m. birželio9 d. patsai atvykau į Vidiškį; rytą, sekmadienį vyskupiškomis apeigomis pašvenčiau naują bažnyčią; į diddddijį altorių įdėjau relikvijas šš. Kankinių: Klemenso, Žemaičių Vyskupijos Globėjo, Vitalio ir Vicento.

Atlikęs šventas apeigas ir padirmavojęs tikinčiuosius, kaip paprastai, buvau Šventupio dvare pietų. Po pietų tariau: „Išstatei ir papuošei Vidiškio bažnyčią senųjų ponų papročiu; marčelgos bažnyčia dabar gražesnė už apylinkės parapines; nejaugi ji turėtų per amžius būti filija? Ar negalėtumei pakelti savo bažnyčios, o kartu ir savo vardo garbės, pakeisdamas ją parapine?“ Marčelga ėmė tą dalyką svarstyti; paskui, pasišaukęs savo žmoną, tarė: „Hortulka, girdi, ką Dv. Ganytojas sako? Nori, kad mūsų bažnyčia būtų parapinė. Kristau Viešpatie, argi mudu tai padaryti negalime? Juk vaikų mums nėra”. Marčelgienė tuojau sutiko. Koska gi tarė: „Tik padėk mums ir nurodyk , kokie tie dalyko formalumai, o viską padarysime“.

Patariau tad, kad kreiptųsi į mano raštinę prašymu, pareiškiančiu, jog Vidiškio filijos bažnyčią nori pakeisti parapine ir pasižada aprūpinti kleboną. Tai padarė marčelga vos tik 1856m. spalio mėn. 11d. prasidėjo byla. Mano konsistorija išrinko deputatą atskirti daliai Ukmergės ir Kavarsko parapijų. Enrikas Bolevičius Ukmergės ir Jacevičius Kavarsko klebonai, nenorėjo nustoti dalies savo parapijų naudai naujosios Vidiškio parapijos. Galų gale, vienok sutiko. Marčelga pažadėjo klebonui kas metai mokėti po 150rub. Tam tikrą kapitalą garantavo Šventupio dvaro žeme. Klebonui atidavė namus arba kleboniją su kapais ir daržais; apsiėmė statyti klebonui po 10 sieksnių malkų kurui ir po 30 birkavų šieno; iš miškų duoti medžiagos bažnyčiai ir fundušiniams trobesiams taisyti; perleidė du valaku ariamos žemės ir šešius morgus miško; ganyklą paliko bendrą su dvaru. Visa tai apsiėmė padaryti iškilmingu dokumentu, kurį paskui civilinė valdžia patvirtino.

Pirmuoju klebonu marčelga išsirinko kun. Adomą Daugėlą, kurį aš ir liepiau įvesti. Vidiškio miestelyje 1858m. buvo 21 dūmas; vyriškųjų dūšių 107, moteriškųjų 125. Be to, vienoje karčemoje žydas gyveno. Taip įsikūrė nauja Vidiškio parapija, duok Dieve, kad amžiams patektų.

KUNIGAI

Vidiškių parapijos bažnyčioje dirbę kunigai

1. **Ignas Balevičius** (vienuolis, atgailos kanauninkas, filialistas, dirbęs, kol dar nebuvo įkurta Vidiškių parapija)
2. **Adomas Daugėla** (administratorius,dirbo Vidiškiuose maždaug 1868 – 1872)
3. **Bronislavas Stasevičius** (administratorius, dirbo 1872 – 1878metais. 1876 metais kreipėsi į valdžią dėl leidimo statyti koplyčią Vidiškių kapinėse)
4. **Antanas Linkevičius** (administratorius, 1878 – 1890)
5. **Felicijus Bytautas** (administratorius, 1890 – 1893)
6. **Stanislovas Jacevičius** (administratorius, 1893 – 1900)
7. **Steponas Macijauskas** (administratorius, 1900 – 1908)
8. **Juozapas Zenkevičius** (administratorius, nuo 1920 – klebonas,1908 – 1925. Prie bažnyčios subūręs chorą ir dūdų orkestrą. Palaidotas Vidiškių bažnyčios šventoriuje)
9. **Antanas Ivaška** (klebonas, gimęs 1883 metais. Įšventintas į kunigus 1907 metais. Vidiškiuose kunigavo 1925 – 1941)

Klebonas Antanas Ivaška (2-oje eilėje sėdi trečias iš dešinės) su parapijiečiais

10. **Mykolas Buožius** (gimė 1911, mirė 1991 metais. Vidiškiuose kunigavo nuo 1941 iki 1947 metų. Vystė visuomeninę ir kultūrinę veiklą. Teistas ir ištremtas į Sibirą).

Kunigas Mykolas Buožius (1944m.)

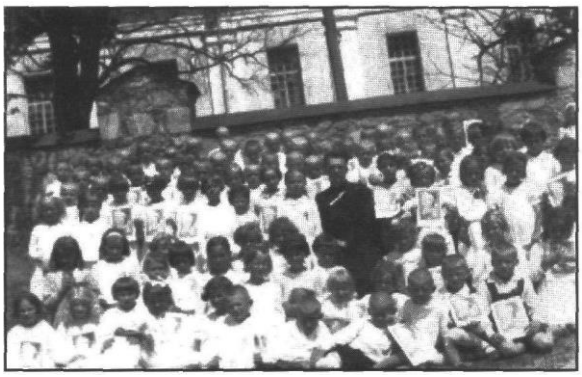

Kunigas M. Buožius su vaikais per Pirmosios komunijos iškilmes.

11. **Jurkus** (minimas, kad buvo paskirtas po M. Buožiaus , tačiau tikslių duomenų, ar jis kunigavo Vidiškiuose, nėra)
12. **Jonas Voveris** (administratorius. Gimė 1913 metais. Vidiškiuose kunigavo labai trumpai - 1947 m.)
13. **Antanas Danyla** (klebonas, 1947 – 1953)
14. **Pranas Bikinas** (1953 – 1955)
15. **Antanas Slavinskas** (1955 – 1957)

Kunigas Antanas Slavinskas su talkininkais prie bažnyčios (1956m.)

Kunigo Antano Slavinsko išleistuvės (1957m.)

16. **Kazimieras Lapinskas** (1957 – 1962 m. Organizuodavo daug ekskursijų)

Kunigas Kazimieras Lapinskas (2-oje eilėje centre) su bažnyčios choristais

Kunigas K. Lapinskas su choristais ekskursijoje Trakuose.

17. **Kazimieras Brazaitis** (1962 – 1964 m.)
18. **Klemensas Valančius** (gim. 1903 m., įšventintas į kunigus 1929 metais. Vidiškiuose kunigavo nuo 1964 iki 1982. Buvo labai geras žmonėms, „nebrangininkas“. Žmogui užperkant mišias, dalį pinigų grąžindavo, sakydamas, kad užteks mažiau. Tai buvo linksmas žmogus, aistringas žvejys)

Kunigas Klemensas Valančius su vargonininku K. Vilku

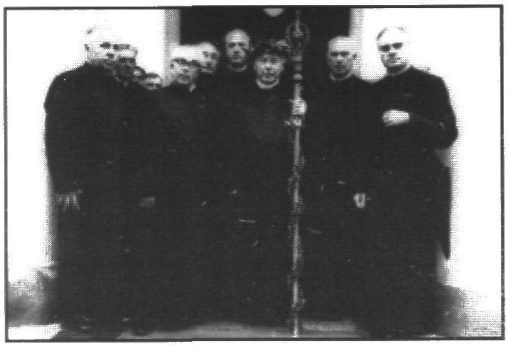

Kunigo K. Valančiaus kunigystės 50-ies metų jubiliejus (1979 m.)

19. **Gerardas Dunda** (1982 – 1996. Turėjo labai gražų balsą)
20. **Gintaras Pūras** (administratorius. Gimė 1967 metais, įšventintas į kunigus 1994 metais. 1996 – 2000. Iškeltas į Kėdainius. Šiuo metu – Kėdainių dekanato dekanas).

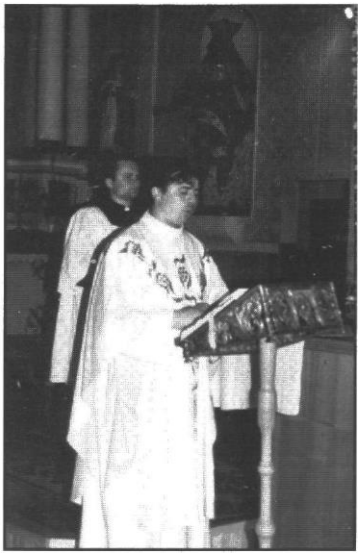

Kunigas Gintaras Pūras

21. **Dainius Lukonaitis** (administratorius, gimęs 1974 metais, įšventintas į kunigus 1998 m. Vidiškiuose nuo 2000 metų).

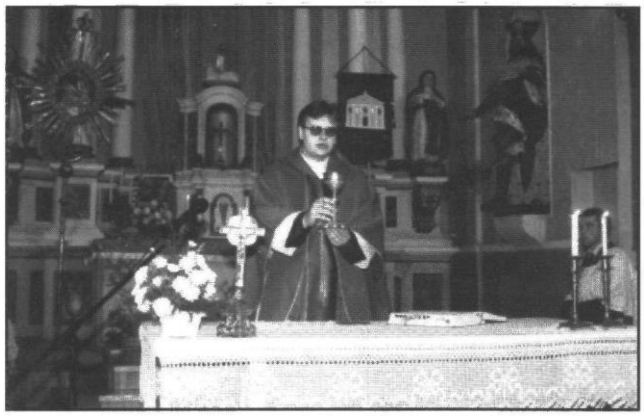

Kunigas Dainius Lukonaitis

Iš Vidiškių parapijos kilę kunigai

1. **Vaclovas Strazdas** (gimė 1898, įšventintas į kunigus 1922 metais)
2. **Bronius Sakalauskas** (gimė 1899, įšv. 1933, mirė 1977 metais)

Kunigas Bronius Sakalauskas Naručiuose pastatė ir pašventino kryžių

3. **Severinas Buteikis** (gimė 1911 Armūkšnos kaime, įšv. 1939, mirė 1942 metais)
4. **Alfonsas Svarinskas** (gimė 1925 Kadrėnų kaime, įšv. 1954 metais)

Vidiškių bažnyčios šventoriuje palaidoti kunigai

1. **Aleksandras Četevičius** (mirė 1918 metais)
2. **Juozapas Zenkevičius** (mirė 1925 metais)

IŠ PRISIMINIMŲ

Kunigas Gerardas Dunda

Gerardas Dunda gimė 1914 metų liepos 20 dieną Rygoje. Jo tėvų namelyje šiandien įsikūrusios Rygoje dirbančios Švč. Nekaltosios Mergelės Marijos Tarnaičių kongregacijos Lietuvos provincijos seserys. 1938 metų rugpjūčio 31 dieną Gerardas Dunda įstojo į jėzuitų naujokyną Pagryžuvyje. Jį baigęs, nuo 1940 metų rudens studijavo filosofiją Lietuvos jėzuitų provincijos vadovybės suorganizuotuose trimečiuose filosofijos kursuose Pagryžuvyje. 1943 metų rugsėjo 1 dieną įstojo į Kauno kunigų seminarijos pirmąjį teologijos kursą, nes filosofinius kursus jau buvo baigęs. Be studijų, seminarijos vadovybė jį įpareigojo tvarkyti valdžios įstaigose visų seminarijos auklėtinių pasų ir karinių bilietų registraciją, todėl turėjo nuolat bendrauti ir su sovietų okupacinės valdžios milicija, ir su kariniu komisariatu. Pirmus metus viskas klostėsi gerai. Tačiau 1945 metais, kai, KGB spaudžiamas, iš Kauno kunigų seminarijos rektoriaus pareigų pasitraukė kunigas Stanislovas Gruodis, kitą dieną klierikas Gerardas buvo iškviestas į karinį komisariatą, kur jį tardė žiaurumu pagarsėjęs saugumietis Martavičius ir mėgino užverbuoti. „Arba mums dirbsi, arba eisi į kalėjimą", – pagrasino ir liepė po penkių dienų vėl ateiti į komisariatą. Klierikas 1945 metų spalio 25 dieną viską papasakojo Kauno

arkivyskupijos valdytojui prelatui Stanislovui Jokubauskui ir iš jo gavo rekomendacinį laišką tuometiniam Žeimių klebonui Jonui Gėgžnai. Šis bėglį iš kunigų seminarijos priglaudė, įdarbino jį zakristijonu ir sudarė sąlygas teologijos studijoms. Taip Žeimiuose Gerardas Dunda baigė trečiąjį ir ketvirtąjį teologijos kursus, išlaikė kunigų seminarijoje egzaminus ir 1946 metų birželio 18 dieną vyskupo Teofilio Matulionio buvo įšventintas į kunigus be viešų iškilmių. Šventimų liudininkais buvo tėvas Stanislovas Gruodis ir prelatas Juozapas Labukas. Gavęs šventimus, kunigas Gerardas Dunda buvo paskirtas vikaru į Pagirius. Geri žmonės įspėjo, kad rugpjūčio 31 dieną saugumiečiai planuoja jį suimti. Kunigas vėl vyksta pas arkivyskupijos valdytoją Stanislovą Jokubauską, kuris jį paskiria klebonu į Lietuvos šiaurinį pakraštį, į mažytę Juodeikių parapiją (netoli Žagarės, Joniškio raj.) Dirbdamas Juodeikiuose, keturiems Lietuvos partizanams padėjo gauti dokumentus, kad šie galėtų išeiti iš miško ir gyventi legaliai. Už tai ir už vengimą bendradarbiauti su KGB kunigas 1947 metų vasario mėnesį buvo suimtas, tardomas ir nuteistas 10 metų kalėjimo. Lageryje ir kalėjimuose išbuvo septynerius metus ir vieną mėnesį. Grįžęs į Lietuvą, dirbo įvairiose Kauno arkivyskupijos kaimų parapijėlėse: Labūnavoje, Grinkiškyje, Polekėlėje, Siesikuose, Vidiškiuose. Nors 1990 metais jį ištiko infarktas, bet iki 1995 metų pavasario ėjo Vidiškių klebono pareigas. Paskui, ieškodamas ramesnės vietos paskutinėms senatvės dienoms, buvo prisiglaudęs altaristu prie Panevėžio katedros, vėliau – prie Šiaulių Šv. Ignaco Lojolos bažnytėlės.

Gyveno kunigas Gerardas Dunda tikėjimu ir meile, brangino maldą, ieškojo Dievo artumo. Nepaisant ligų, sunkių senatvės sąlygų, buvo optimistiškai nusiteikęs, troško sustiprėti, kad galėtų eiti į bažnyčią ir aukoti Šv. Mišias.

Jėzuitas kunigas Gerardas Dunda mirė 1996 metų balandžio 15 dieną Šiaulių miesto ligoninėje.

Kunigo Edvardo Semaškos prisiminimai apie Vidiškius ir vidiškiečius

Vidiškius pirmą kartą pamačiau 1926 metais, kai važiavau į Ukmergę mokytis gimnazijoje. Kai 1930 metais įstojau į Kauno Kunigų seminariją, gerai susipažinau ir su Kavarsko, mano gimtinės, parapijos kunigais. Teko susipažinti su Vidiškių klebonu Antanu Ivaška, kuris buvo labai draugiškas, vaišingas. Net klierikams sakydavo: „Žiūrėk, nepravažiuok manęs neaplankęs”. Į Vidiškius jis atvažiavo 1925 metais ir klebonavo iki 1941 metų. Buvo gabus, mokėjo gražiai suredaguoti įvairius raštus, buvo Ukmergės dekanato kunigų konferencijų sekretorius.

1941 metais jį ištiko insultas, buvo paraližiuotas, jau kaip invalidas apsigyveno Radviliškyje, kur ir mirė.

1941 metais į Vidiškius klebonu buvo paskirtas Ukmergės vikaras Mykolas Buožius. Jaunas, energingas kunigas pradėjo gražiai darbuotis. Parapijoje dvasinis klimatas labai pagerėjo. Deja, tuojau prasidėjo sovietinė, vėliau – vokiečių okupacija, ir pastoracinė klebono veikla galėjo tik vegetuoti. Persekiojamas jis paliko Vidiškius ir pasitraukė, rodos, į Panevėžio vyskupiją. Buvo areštuotas 1949 metais ir nuteistas dešimčiai metų. Grįžęs iš lagerio, klebonavo Krakėse ir Jurbarke.

Kunigas Mykolas Buožius Jurbarko bažnyčioje atliko labai didelius darbus: altorius išpuošė naujomis medinėmis statulomis, sutvarkė bažnyčios aplinką, paruošė medžiagą bažnyčios bokštų atstatymui. Sunki liga neleido užbaigti darbų, mirė 1991 metų kovo mėnesį. Palaidotas prie Jurbarko bažnyčios sienos.

Vidiškių parapija yra davusi tris labai gerus kunigus: Vaclovą Strazdą, Bronių Sakalauską, Severiną Buteikį.

Kunigas Vaclovas Strazdas – vikaras, jaunimo organizatorius, puikus jaunimo vadas, idealistas, pavyzdingas klebonas, kapelionas. Apie jį reikėtų parašyti atskirą, platesnę monografiją.

Kunigas Bronius Sakalauskas, pavyzdingas kunigas, idealistas, suaugęs pradėjo mokytis, baigęs Kunigų seminariją studijavo fiziką – matematiką ir tuos dalykus dėstė Kunigų seminarijos licėjiniuose kursuose. Sovietinė valdžia iš seminarijos išvarė, tada klebonavo įvairiose parapijose, gyvenimą baigė 1977 metais altarista prie Šiaulių Šv. Petro ir Pauliaus bažnyčios.

Kunigas Severinas Buteikis buvo Eržvilko bažnyčios vikaras. Sovietų areštuotas, kankintas, psichiškai susargdintas. 1941 metais, prasidėjus karui, išėjo į laisvę jau ligonis ir netrukus mirė.

K. Vėbros, gyvenančio Radiškių kaime, prisiminimai apie kunigą Mykolą Buožių

Kunigas Mykolas Buožius pradėjo dirbti Vidiškiuose prieš II-ąjį pasaulinį karą, tik baigęs kunigų seminariją. Jis buvo labai draugiškas ir aktyvus kunigas, sugebėjęs suburti draugėn žmones, mokęs juos ne tik maldų, bet ir pasaulietinių dalykų. Su M. Buožiu susipažinau Vidiškiuose pas Paliulius. Ten dažnai vykdavo jaunimo susiėjimai, juose dalyvaudavo ir kunigas.

M. Buožius buvo linksmas, smagus žmogus, turėjo gerą balsą, labai gražiai giedodavo kalėdines giesmes ir grojo lūpine armonikėle. Važinėdavo po parapijos mokyklas ir rodydavo kiną apie Kristaus gyvenimą.

Klebonijoje buvo nemaža biblioteka, kuria klebonas leisdavo naudotis visiems norintiems. Knygos buvo saugomos uždarose spintose.

Su draugais kunigais Staškūnu ir Edvardu Semaška dažnai lankydavosi mūsų sodyboje Paliepės vienkiemyje. Bendravo su visais šeimos nariais, padėdavo dirbti ūkio darbus. Iš Vidiškių kunigas atvažiuodavo dviračiu. Vasarą, kai būdavo daug vyšnių, visi trys draugai kunigai mėgdavo padūkti. Jie valgydavo vyšnias ir vienas kitą apmėtydavo kauliukais. Atvažiavę baltais marškiniais, išvažiuodavo išmargintais raudonai.

Vėbrų šeima su kunigu M. Buožiu.

Kai mane paėmė į rusų kariuomenę, kenčiau badą. Ir tėvai skurdžiai gyveno, nes norėjo į mokslus išleisti jaunesnius brolį ir seserį. Tad mūsų šeimai šiek tiek materialiai

pagelbėjo kunigas. Grįžęs iš kariuomenės ir toliau bendravau su kunigu M. Buožiu. Tačiau tai truko neilgai.

Kunigas palaikė ryšius su partizanais. Jis klausydavosi „Amerikos balso“, užrašydavo žinias ir perduodavo jas partizanams. Ir man ne vieną kartą teko jam talkinti. Dar ir dabar namuose likusi knyga (B. Sruogos „Apyaušrio dalia“), į kurią kunigas M. Buožius įdėjo perduoti partizanams užrašytas „Amerikos balso“ žinias. Buvusi ryšininkė Bliukytė man ją grąžino. Po kiek laiko kunigas buvo susektas, suimtas ir pasodintas į kalėjimą. Mirus Stalinui, jis buvo paleistas, tačiau dirbti buvo iškeltas į kitą parapiją. Kiek žinau, kažkur už Kauno.

Taujėnų klebono Jono Voverio prisiminimai apie Vidiškius

Jau besimokydamas Ukmergės gimnazijoje, sutikau nemažai vidiškiečių mokinių. Berniukai gimnazistai nešiojo gražias kepuraites, mergaitės – dar gražesnes uniformas. Prasidėjus atostogoms, pėsčias eidavau per Vidiškių miestelį į namus. Gimtieji namai buvo dar už Vidiškių 12 – 13 kilometrų. Einant per miestelį, ypač atkreipdavo dėmesį graži mūrinė bažnyčia. Praeidami nuimdavome kepures.

Mokantis gimnazijoje, tėvai samdydavo butą. Prisimenu, tame bute gyvenome keturi mokiniai, o už sienos, kitame kambary, tiek pat mergaičių. Vienas mokinių turėjo armoniką ir mokėjo groti. Kartą mokiniai surengė šokius. Muzikantas grojo, kai kurie mokiniai šoko. Aš stovėjau ir stebėjau. Prie manęs pribėgo viena vidiškietė gimnazistė ir tarė man: „Einam šokti”. Aš atsakiau: „Kad aš nemoku šokti”. Ji atsakė: „Eikš, aš išmokysiu”. Bet aš nėjau, matyt, Dievas jau saugojo mane kunigystei.

Ta mergaitė vėliau su šeima buvo ištremta į Sibirą.

Mirus motinai, kurį laiką gimnazijoje mokytis nebegalėjau. Prisimenu, su kitais jaunuoliais dviračiais vykome į Vidiškius – Šv. Baltramiejaus atlaidus. Ypatingai atkreipiau dėmesį į bažnyčios vidų: kokios gražios statulos altoriuose, kiek daug paveikslų. Pamaldūs žmonės meldėsi, net vaikų rankose buvo rožančiai. Pamokslas buvo sakomas šventoriuje, nes bažnyčia nesutalpino visų klausytojų.

Baigęs gimnaziją įstojau į Kauno Kunigų seminariją. Kartu mokėsi ir vidiškietis Severinas Buteikis. Baigęs seminariją, jis neilgai vikaravo Eržvilke – bolševikinės tarybų valdžios buvo suimtas.

Baigus Kunigų seminariją paskyrė mane į mažą Pernaravos parapiją vikaru. Senasis klebonas mažai ką galėjo dirbti, net Šv, Mišias žiemą aukojo kambary.

Penkiose parapijos mokyklose dėsčiau tikybą. Į mokyklas žiemą važinėjau klebono arkliu, o kitu laiku – dviračiu. Užėjus rusų bolševikams, mane atleido iš darbo mokyklose. Kartą vienos bolševikuojančios šeimos mergaitė pranešė, kad dėl pamokslų mane gali suimti. Tada aš nuvykau į Arkivyskupijos Kuriją ir pranešiau padėtį. Vyskupijos valdytojas kanauninkas St. Jokabauskis paskyrė mane kuratoriumi į Vidiškių parapiją ir liepė greit vykti, nes valdžia kunigus areštuoja ir teisia. Aš, viską susikrovęs į vieną lagaminą, parapijiečiams nieko nesakęs, išvykau į Vidiškius. Čia nieko neradau. Vietos klebonas Mykolas Buožius buvo pasitraukęs kažkur prie Šiaulių, slapstėsi nuo suėmimo. Laikinai paskirto kunigo Jurkaus taip pat nebuvo. Atėjęs klieriko Alfonso (gal Svarinsko?) tėvas jaudinosi dėl besislapstančio sūnaus.

Žmonės čia buvo nuoširdūs ir geri, tuoj man padėjo: atvežė malkų, atnešė nakčiai apsikloti.

Atėjus sekmadieniui, prisirinko pilna bažnyčia tikinčiųjų. Ypatingai nuskambėjo darnaus choro balsai. Kadangi buvo sunku susitikti su vaikais ir jaunimu, paskelbiau, kad pirmąsias Šv. Mišias kas sekmadienį laikysiu vaikams ir jaunimui. Tikrai nenusivyliau, nes ateidavo jaunimas net iš Kadrėnų ir kitų tolimesnių kaimų. Pradėjau susipažinti su jaunimu, lankyti parapiją. Žmonės išpasakodavo savo vargus, kartu dalindavomės bėdomis, o kartais ir džiaugsmais.

Kartą atėjo pas mane čigonė su mergaite ir prašė mergaitę paruošti išpažinčiai ir Šv. Komunijai. Nelaukdamas bendros katechizacijos, paruošiau.

Tačiau aš buvau neregistruotas. Po pusės metų gavau raštą – skirimą keltis vikarauti į Kauno Prisikėlimo bažnyčią. Bet ir tada daugiau neturėjau turtų, tik tą lagaminą. Išvažiavau vėl dirbti vikaru.

Daugiau kaip prieš trisdešimt metų buvau paskirtas į Taujėnų parapiją. Tada per atlaidus aplankiau Vidiškius. Išeinant iš bažnyčios, vienas vyras prašnekino sakydamas: „Aš atsimenu, kai buvote Vidiškiuose". Kadangi buvo nebejaunas, tariau jam: „Gražu, kad dar turite sveikatos ateiti į bažnyčią". Jis atsakė: „Aš nepraleidau nė vieno sekmadienio be Šv. Mišių".

Žmonės sensta, miršta, kūdikiai gimsta, auga, Vidiškių bažnyčioje visą laiką garbina Dievą, o Dievas ruošia džiaugsmo užmokestį.

VIDIŠKIŲ BAŽNYČIOS CHORAS

Bažnyčios chorą, gyvuojantį jau ilgus metus, pagrįstai galima vadinti parapijos pasididžiavimu. Vyresnieji vidiškiečiai dar mena prieškario metus, kai klebonu buvo Antanas Ivaška, vargonininku – Kazys Vilkas. Bažnyčios choras tuo laiku buvo labai didelis – apie 30 žmonių. Choras giedodavo lotyniškai, tik „Pulkim ant kelių" ir „Kas norit panai Marijai tarnaut" – lietuviškai. Repetuodavo choras pas vargonininką namuose. Vargonininkas turėjo namuose pianiną. Per atlaidus ir šventes bažnyčioje grodavo vietinis Šaulių pučiamųjų orkestras, vadovaujamas mokytojo Edvardo Kukuoškos.

Vidiškių bažnyčios choras, vadovaujamas K. Vilko (apie 1930 m.).

1941m. į Vidiškius atėjo dirbti jaunas kunigas Mykolas Buožius. Jis rūpinosi bažnyčios choru: pratino choristus giedoti trim balsais.

Vidiškių bažnyčios choras giedodavo ne tik bažnyčioje. Senieji choristai mena giedoję Šventupio dvare, po karo – Trakuose, Kėdainių rajone, Šėtoje (o Šėtos choristai viešėjo Vidiškiuose).

Pirmieji Vidiškių bažnyčios choro giesmininkai buvo Ona ir Julė Baltrūnaitės, jų tėvas Baltrus Baltrūnas. Prie šeimos prisijungė Baltraus sūnus Alfonsas, jo žmona Monika. Labai gera dainininkė (sopranas) buvo Ona Černiūtė – Baltrūnienė.

Chore taip pat giedojo Kazimieras ir Baltrus Taraškevičiai iš Liūnelių (Vengravos) kaimo. Iš Kadrėnų giedojo Jonas Tušas, Bronius Usonis, Ieva Usonytė, Boleslovas Bieris, iš Šobliškio kaimo – Kazimieras Taraškevičius, iš Radiškio – Ona ir Aldona Gražytės, iš Pijorų – Kazimieras Buteikis, Alfonsas Blažinskas, iš Jasiuliškio – Vladas ir Vaclovas Vitkauskai, jų sesuo Apolonija, Veronika Imbrasaitė.

Vidiškių bažnyčios choras (apie 1960m.).

Vargonininkas Vilkas chorui vadovavo 51-erius metus. Vėliau jį pakeitė vargonininkė Danutė Landsbergaitė. Atvykus kunigui Gintarui Pūrui, vargonininke dirbo Daiva Linartienė, Violė Puolytė. Dabar bažnyčios chorui vadovauja Jūratė Kešytė, jai talkina Šarūnė Čirbaitė.

Šiuo metu bažnyčios chore yra 23 giesmininkai. Choro pagrindas – vidutinio amžiaus dirbantys žmonės. Tačiau yra choristų, giedančių jau penktą dešimtį metų: Stasė ir Jonas Buteikiai, Janina Lapkienė. Kiekvienais metais chorą papildo vis nauji nariai.

Bažnyčios choras 2002 metais

Choristai didžiuojasi sodriu altų branduoliu: Angele Pauliukoniene, Regina Rindzevičiene, Janina Adomoniene, Rima Čereškevičiene, Audrone Pauliukoniene. O be pagrindinių sopranų – Satasės Buteikienės, Aldonos Štarienės, Stasės Kirvelienės, Janinos Giedraitienės ir Stasės Buzienės – giesmės netektų skaidrumo.

Choras dažnai atnaujina savo repertuarą. Repeticijos vyksta kiekvieną sekmadienį po šventų mišių. O prieš šventes ar iškilmes – 3 – 4 kartus per savaitę.

Stiprūs balsai, nuoširdumas, meilė giesmei ir maldai, pareigingumas ir nulemia, kad Vidiškių parapijos choras žinomas ne tik Ukmergės dekanate, bet ir Kauno arkivyskupijoje. Choristai ne kartą yra girdėję Kauno arkivyskupo S. Tamkevičiaus, vyskupo R. Norvilos, monsinjoro A. Svarinsko gražius žodžius, pagyrimus.

IŠ PRISIMINIMŲ

Vargonininkas Kazys Vilkas

Mano tėtis Kazys Vilkas gimė 1905 metų rugpjūčio 6 dieną Anciškių kaime, Kėdainių apskrity. Jis buvo dvyliktas, jauniausias vaikas ūkininkų šeimoje. Kadangi jaunėlis buvo gabus muzikai,tėvai nutarė jį mokyti vargoninkauti. Pradžioje leido mokytis pas parapijos vargonininką. Pasimokęs išėjo tarnauti į Lietuvos kariuomenę, iš kurios grįžo turėdamas puskarininkio laipsnį ir ir medicinos felčerio specialybę.

Grįžęs iš kariuomenės du metus mokėsi Kaune: iš pradžių pas Karmelitų bažnyčios vargonininką, vėliau baigė Stasio Šimkaus ir Konrado Kavecko vadovaujamus vargonininkų ir choro dirigavimo kursus (drauge mokėsi su A. Gimžausku, Pr. Sližiu, vėliau tapusiais garsiais vargonininkais, dirigentais, kompozitoriais).

Vienu metu tėtis vargoninkavo Kaune (kažkurioje senamiesčio bažnyčioje), tenai susipažino su Vytauto Didžiojo bažnyčios rektoriumi, rašytoju, kunigu Juozu Tumu-Vaižgantu. Pasakodavo, kad Vaižgantas buvęs labai kuklus, pats gamindavosi valgį (tėtį yra vaišinęs savo kepta kiaušiniene). Labai dažnai susimąstęs vienas vaikštinėdavęs senamiestyje, dažniausiai palei Vytauto bažnyčią.

Begyvendamas Kaune, prieš Šv. Kalėdas „kalėdojimo” metu tėtis lankėsi pas prezidentą Antaną Smetoną (labai šiltai atsiliepdavo apie Sofiją Smetonienę), Augustiną Voldemarą (ministrą pirmininką, vėliau užsienio reikalų ministrą), Joną Vailokaitį (bankininką, Lietuvos steigiamojo seimo narį) ir kitus žymius Lietuvos politikus.

Į Vidiškius vargoninkauti atvyko apie 1930 metus.

Vargonininkas Kazys Vilkas su Vidiškių jaunimu (apie 1930 m.).

1932 vasario 3 dieną vedė Oną Palavenytę (iš Kavarsko parapijos, Papragių kaimo). Gruodžio mėnesį jiems gimė pirmagimė dukra Laimutė – Elena.

1934 – 1941 metais gyveno ir vargoninkavo Biržų apskrities Smilgių parapijos bažnyčioje. Ten gimiau aš (duktė Janina), ten tėvai palaidojo dukrą Laimutę, mirusią nuo meningito.

1941 metais, pakviestas jauno kunigo Mykolo Buožiaus, be to, norėdamas, kad gedinti mirusios dukros žmona būtų arčiau savo artimųjų, tėtis vėl grįžo į Vidiškius ir vargoninkavo iki 1988 metų (iš viso Vidiškių bažnyčioje vargoninkavo 51 metus). Amžinybėn iškeliavo 1995 metų gegužės 16 dieną. Palaidotas Vidiškių kapinėse.

Nepriklausomos Lietuvos laikais tėtis vadovavo orkestrėliams (pats gerai griežė smuiku), režisavo ir vaidino spektakliuose. Nepamiršo ir kariuomenėje išmoktų medicininių žinių: gydė žmones ir gyvulius, leisdavo vaistus, statydavo taures ir kt. Gyvendamas Biržų krašte, išmoko gaminti skanų biržietišką alų, be kurio neapsieidavo didesnės vestuvės ar krikštynos Vidiškiuose ir visoje apylinkėje. Mokėjo dailiai įrišti knygas (tarybiniais laikais daugiausiai įrišinėdavo maldaknyges, nes naujų beveik nespausdindavo). Turėjo daug krikštavaikių, nes niekad neatsisakydavo pakrikštyti biedniokų ar vienišų merginų vaikus.

Jau būdamas garbingo amžiaus, viskuo labai domėjosi, daug skaitė, mokėjo bendrauti ne tik su seniais, bet ir su jaunimu.

Kiek atsimenu, tėtis dirbo su kunigais: Antanu Ivaška, Mykolu Buožiu, Antanu Danyla, Pranu Bikinu, Jonu Voveriu, Antanu Slavinsku, Kazimieru Lapinsku, Kazimieru Brazaičiu, Klemensu Valančium, Gerardu Dunda.

Su visais Vidiškių parapijos Klebonais (išskyrus kunigą Antaną Ivašką) man teko daugiau ar mažiau bendrauti. Ir šiandien su malonumu atsimenu nuostabius Kūčių vakarus klebonijoje, kada kunigas Mykolas Buožius sukviesdavo visus bažnyčios tarnus ir pats (kartais su klierikais, jų tarpe ir Alfonsu Svarinsku) patarnaudavo prie stalo.

Kunigas pažaisdavo su manimi (dar buvau vaikas), dovanodavo žaislų. Vasarą kunigas pavėžindavo dviračiu, dovanodavo knygų. Pats turėjo nemažą biblioteką, duodavo skaityti knygas vaikams ir jaunimui.

Gerai atsimenu kunigą Antaną Danylą. Jis buvo labai didelis eruditas (labai domėjosi astronomija, medicina). Man studijuojant mediciną, padovanojo daug vertingų ir labai reikalingų medicininių knygų, kurių tuo metu nebuvo kur nusipirkti, o ir pinigų nebuvo.

Tėvelis gerai atsiliepdavo apie visus mano pažįstamus Vidiškių klebonus, o kunigą Joną Voverį visad vadindavo šventu kunigu.

Mano atmintyje visi parapijos kunigai buvo tikri šviesuoliai Vidiškių padangėje (nors tarybiniais laikais jie buvo niekinami, šmeižiami ir vadinami tamsybininkais).

Janina Vilkaitė- Dukštienė

KOPLYČIA

Vidiškių kapų koplyčia

Vidiškių miestelio kapinėse stovi stačiakampio plano raudonų plytų mūro neogotiška koplyčia. Jos rytinis fasadas – netoli mūrinės kapinių tvoros. Nuo tvoros koplyčią skiria dvi eilės kapų. Atokiau į pietus nuo koplyčios yra kapinių vartai.

Vidiškių koplyčios statyba pradėta rūpintis 1876 metais. Tais metais Vidiškių parapijos klebonas B. Stasevičius kreipėsi į Telšių vyskupijos valdytoją Beresnevičių. Raporte rašoma, kad Vidiškių parapijos ponas Vladislavas Opanas pasižadėjo pagal turimą brėžinį pastatyti koplyčią ant tėvo kapo.

Vyskupas Beresnevičius kreipėsi į Kauno gubernatorių, prašydamas leidimo statyti minėtą koplyčią pono Opano lėšomis. Leidimas buvo duotas su sąlyga, kad nebus statomas altorius. Tačiau Kauno gubernijos statybos valdybos skyriaus netenkino koplyčios brėžiniai. Buvo nurodytos klaidos ir liepta atlikti profesionalų projektą ir sąmatą.

Kai viskas buvo atlikta, 1879 metų spalio 4 dieną Vidaus reikalų ministras leido Ukmergės valsčiaus žemės savininkui Vladislavui Opanui Vidiškių Romos katalikų kapinėse ant tėvo kapo statyti memorialinę koplyčią su sąlyga, kad joje būtų atliekamos tik gedulingos mirusiųjų apeigos.

Vidiškių koplyčia pradėta statyti apie 1880 metus. Statybos užbaigimo data nežinoma.

Koplyčia turi vienerias duris ir keturis langus. Viduje yra altorius. Galimas dalykas, kad jos rytinėje sienoje kabojęs medinis kryžius ir du paveikslai atiduoti Vidiškių bažnyčiai. Tačiau rašytinių duomenų apie tai nėra, liudininkų taip pat nebelikę.

Vakarinėje pastato pusėje yra rūsys, mūrytas iš lauko riedulių ir plytų. Rūsyje aptikta suniokoto karsto su palaikais liekanos. Dar buvo aptikta gilesnė už rūsį kripta, kurioje rasti keturi karstai. Prie šiaurinės kriptos aptiktas puošnus cinkuotas karstas su žvėrių atvaizdais. Manoma, kad tai pono Karolio Opano, palaidoto 1876 metais, palaikai. Apsaugant koplyčios rūsyje esančius palaikus nuo niokojimo, rūsys užpiltas smėliu.

Vidiškių koplyčios architektūroje atsispindi 19a. antrai pusei būdingi bruožai – įvairių stilistinių krypčių sintezė. Apie gotikos atgimimą byloja raudonų plytų netinkuotas mūras, smailiaarkiai langai, triforinė frontono niša, geltono stiklo šukės. Tačiau pastato planas, proporcijos kampiniai piliastrai atspindi 19a. pradžios klasicizmo architektūros

tradicijų poveikį. Vakarų fasade įsimintina iš tų pačių plytų sumūryta triforinė arka ir du simetriški kryžiai, o kiekvieną šoninio fasado langą apjuosia į paviršių ištrauktų ir apkapotų plytų eilės.

Koplyčios statybai panaudotos plytos didesnės už to laikotarpio standartą. Matyt, jos buvo atgabentos iš šalia Radiškio dvaro buvusios plytinės.

Vidiškių kapų koplyčios remonto darbai buvo vykdomi dar prieš karą – 1934 metų bažnyčios įrašas rodo, kad koplyčia apdengta skarda, suremontuotas vidus ir sudėtos grindys.

Sovietiniais metais koplyčia stovėjo netvarkoma ir labai apleista, paversta šiukšlynu. Prakiuro stogas, iro visas pastatas.

1992 metais iš Floridos atvykę Kazimieras ir Mėta Linkevičiai pažadėjo suremontuoti koplyčią. Tvarkyti visus reikalus jie pavedė Kazimiero pusbrolio dukrai vidiškietei Vandai Grybinienei. Leidimas remontuoti koplyčią (pakeisti duris, langus, stogo dangą, rūsio perdangą, lubas) buvo gautas 1993 m. rugpjūčio 10 d.

Vietinių tradicijų ir to laikotarpio stilistinių krypčių samplaikos dėka Vidiškių koplyčios architektūra originali ir nepakartojama, todėl ši nuosaikiai dekoruota ir savita koplyčia rajono kultūros paveldo komisijos siūlymu įtraukta į kultūros paminklų sąrašus. Lietuvos kultūros paveldo mokslinis centras jai suteikė išaiškinamo architektūros paminklo statusą.

Suremontuotos koplyčios pašventinimo iškilmės 1994 metais.

Koplyčios fundatoriaus Pono Vladislavo Opano (Radiškių) dvaras

Radiškio dvaras yra 3,5 – 6 km. nuo Vidiškių miestelio, netoli Žemaitkiemio. Jis įrašytas Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės vietovių sąrašą. Dvaras (Radiševka) pažymėtas 4203 – uoju numeriu.

Apie Vladislavo Opano laikais valdomą Radiškio dvarą sužinome iš 1881m. sudaryto Kauno gubernijos žemvaldžių statistinio žinyno. Ten parašyta, kad „Radiškio dvaro savininkas Vladislavas Opanas (Goppen), Karolio sūnus, esąs katalikas. Jo dvaras yra Ukmergės apskrityje, Kavarsko valsčiuje, priklauso trečiam policijos nuovadui. Jo dvare

400 dešimčių geros žemės, 50 netinkamos, 70 miško. Dvare esanti karčema duoda 150rub. pelną. Pats savininkas tuo metu gyvena Vilniuje, o jo ūkį tvarko valdytojas“.

Nuo kada ponas Opanas valdė ūkį ir kokia valdymo teisė – žinių nėra. Tačiau, remiantis 1876 – 1879m. Vidiškių koplyčios byla, aišku, kad Radiškio dvarą jis paveldėjo ne vėliau, kaip 1875m. Matyt, kad anksčiau šis dvaras buvo tėvo Karolio Opano nuosavybė. 1892 –1894m. minimas Juozapas Opanas (Antano sūnus) greičiausiai yra Radiškio valdytojų giminaitis. Tačiau neaišku, ar jis buvo dvaro savininkas.

1940m. Lietuvos TSR Valstybinio žemės ūkio komisijos protokoluose apie Lietuvos dvarų apkarpymą ar nusavinimą nei Radiškio dvaras, nei Opanai neminimi. Manoma, kad jų žemės iki to laiko buvo palaipsniui dalimis parduotos kitiems asmenims ir paskutiniais nepriklausomybės metais Opanų palikuonys Radiškyje nebegyveno. Tą iš dalies patvirtino senieji Radiškio, Plytinės ir Opaniškio kaimų gyventojai. Iš senelių pasakojimų jie girdėję, kad Augustino dvaras įsigytas iš pono Opano, o keturi valstiečiai pirko dalį Opano valdomo Radiškio dvaro. Dabar ši keturių kiemų gyvenvietė vadinama Opaniškiu.

1918m. gimęs kaimo gyventojas Juozas Vaičiūnas prisimena, kad jo senelis iš motinos pusės Jonas Dūda pasakojo tarnavęs pas poną Opaną virėju (kokariumi).

Vidiškių žmonės apie gerą siuvėją dar ir dabar pasako: „Pasiuvo, kaip ponui Opanui“.

Koplyčios rėmėjai Mėta ir Kazimieras Linkevičiai

Kazimieras Linkevičius užaugo gausioje šeimoje – pas tėvus augo penki sūnūs ir dvi dukros. Kazimieras buvo Lietuvos karininkas. Prasidėjus karui, su žmona Mėta ir dukrele Nerija pasitraukė į Vakarus. Emigravę į JAV, Čikagoje įsidarbino fabrikuose. Mėta dirbo saldainių, o Kazimieras – muilo fabrike. Vėliau jiedu darbavosi skerdykloje bei transporto pakrovimo kompanijoje. Dirbdavo po 16 valandų.

1992 metais ponai Linkevičiai atvyko į tėviškę. Jie aplankė Vidiškių kapinėse palaidoto Kazimiero tėvo Juozapo Linkevičiaus ir iš Igarkos parvežtų ir palaidotų brolių bei motinos Onos Linkevičienės kapus. Tada ir nutarė skirti lėšas Vidiškių kapų koplyčios remontui.

Bažnyčios ir koplyčios rėmėjai Mėta ir Kazimieras Linkevičiai.

KAPINĖS

Vidiškių apylinkėje yra 6 veikiančios kapinės. Istorinių kapinių nėra, archeologiniai paminklai – 3.

VIDIŠKIŲ KAPINĖS minimos 19 a. antroje pusėje. Išsamesniuose 1830 – 1853m. Vidiškių bažnyčios vizitacijos aktuose apie parapijos kapines nerašoma. 1830m. rankraštyje paminėtas tik neaptvertas bažnyčios šventorius, o jame esą kryžiai ir antkapiai aptverti nedidelėmis tvorelėmis.

Vidiškių bažnyčios archyve yra 1881m. surašytas trumpas bažnyčios, parapijos kapų ir juose esančios koplyčios inventorius. Jame rašoma: „Kapai nuo bažnyčios yra pusės varsto tolumo. Laukiniai medžiai auga palei kapus. Šalia kapų yra vieta laidoti nekrikštytiems ir nusižudžiusiems. Ant kapų yra daug paminklų: marmurinių ir akmens. Kapai aptverti netinkuotu akmeniniu mūru, apdengti dokankomis. Turi vienus, tik didžiuosius medinius vartus su geležiniais užraktais. Kapai, jų takeliai, paminklai, palaidojimai pusėtinoje tvarkoje. Aptvėrimas, vartai ir jų užraktai reikalingi taisymo. Ant kapų yra mūrinė koplyčia. Pamaldos nelaikomos. Pastatyta pono Opano, jo paties lėšomis”.

1954m. kapinių tvoroje įstatyti nauji mediniai ąžuolo vartai. 1955m. duomenimis nemažas Vidiškių kapines juosia mūro siena. Kapinės su koplyčia perduotos vykdomojo komiteto žinion. Atkūrus nepriklausomybę, koplyčia sugrąžinta bažnyčiai.

Vidiškių kapinėse, rytinėje koplyčios pusėje, yra senų palaidojimų (1865 ir vėlesnių metų). Vietiniai žmonės pasakoja, kad ten esą išvesti tuneliai. Bet greičiausiai tai yra įėjimai į laidojimų rūsius. Galima manyti, kad artimiausioje koplyčios aplinkoje buvusi žemė buvo paskirta laidoti kilmingiems ir turtingiems asmenims, galėjusiems įrengti laidojimo rūsius ir pastatyti patvaresnius akmeninius ar geležinius antkapinius paminklus.

Vidiškių kapinėse yra palaidotas knygnešys V. Čižauskas.

Šiuo metu Vidiškių kapines prižiūri ir tvarko seniūnija. Laidojami dažniausiai tie, kurių artimieji jau yra palaidoti šiose kapinėse.

BERNOTIŠKIŲ – yra 0,5 km į pietus nuo Bernotiškių kaimo centro, mažoje kalvelėje, apaugusioje krūmais ir medžiais. Neveikiančios. Kapinėse istorijos ir kultūros paminklų nėra, yra 4 antkapiniai paminklai ir medinis kryžius.

GIEDRAITIŠKIŲ – yra ant kalvelės, 4,5 km į šiaurę nuo Vidiškių miestelio. Laidojimo žymės – išlikę keli kauburėliai. Kapinėse yra 2 nuvirtę kryžiai. Paskutinio palaidojimo data – 1902 metai. Šiuo metu kapinaitės neveikia.

JASIULIŠKIO PENSIONATO – veikiančios kapinaitės, kuriose laidojami pensionato globotiniai. Vyrauja betoniniai paminklai. Kapinaitės išsidėsčiusios kalvoje, žemėjančioje į pietinę pusę. Šiaurės rytiniame kapinių teritorijos kampe auga pušynas.

KADRĖNŲ – yra 0,5km į pietryčius nuo Kadrėnų kaimo centro. Paskutinis palaidojimo įrašas – 1944 metai. Kapinės yra atskira kalva, apaugusį žole. Istorinių ir kultūros paminklų nėra.

NARUČIŲ kapinaitės neveikiančios, nuo Šventupės gyvenvietės į šiaurės vakarus nutolusios 1,2 km. Laidojimo žymių neišlikę. Šios kapinaitės buvo įtrauktos į archeologijos paminklų sąrašą kaip Naručių senkapis.

PIJORŲ – yra apie 1km į vakarus nuo Jasiuliškio gyvenvietės. Kapinės yra šlaite su nuolydžiu į rytus. Laidojama nuo 18 a., paskutinis palaidojimas – 1979 metais. Šiuo metu neveikiančios. Gausu betoninių ir akmeninių paminklų. Iki 17 – 18 a. kaimas vadinosi Padvariškiais. Iki 1863 metų buvo dvaras. Vietinių žmonių pasakojimu, kaime buvo įsikūręs Pijorų ordinas, todėl buvo pakeistas kaimo pavadinimas į Pijorus. Visoje apylinkėje 1863 metais vyko valstiečių judėjimas, vadintas „metiežtva". 1914 metais kaime buvo nušauta labai daug rusų kareivių (vietinių žmonių tvirtinimu – apie 500), jų tarpe buvo lietuvis generolas Bartkus. Jo kapas kaimo teritorijoje buvo aptvertas tvorele.

PRAVACKŲ (ARMUKŠNOS) – neveikiančios, 3,4km į pietryčius nuo Taujėnų. Paskutinis palaidojimas – 1892 metais. Yra tik vienas prižiūrimas kapas, ant kurio yra 2 betoniniai kryžiai. Kita kapinių dalis apaugusi menkaverte žole. Kapinės yra lygumoje. Jos buvo įtrauktos į archeologijos paminklų sąrašą.

ŽEMŲJŲ SVIRNŲ kapinės neveikiančios , kultūros ir istorijos paminklų nėra. Yra keletas neprižiūrimų, apaugusių žole kapų. Anksčiau kapinių teritorijoje buvo mūrinė koplytėlė. Šiuo metu yra išlikę tik pamatų griuvėsiai. Yra vienas nuvirtęs akmeninis kryžius. Vietomis iškasinėta. Kapinaitės yra lygumoje, apaugusioje pavieniais medžiais. Pagal vakarinį kapinių kraštą praeina kelias Ukmergė – Anykščiai, iš kitų pusių kapines juosia miškas.

IŠ PRISIMINIMŲ

Vidiškių krašto laidotuvių papročiai

Laidotuvių papročiai seni, kaip sena visuomenės istorija. Atskiri istorijos tarpsniai keitė ir koregavo juos, tačiau tvirtos tradicijos sugebėjo išsaugoti savitumą, ir tie pasikeitimai nebuvo tokie ryškūs. Iki šiol išlikusi tradicija yra paskelbimas apie artimojo mirtį, mirusiojo šarvojimas (mūsų krašte vadinamas „pagrabu"), giedojimas prie mirusiojo, lydėjimas į bažnyčią ir kapines, laidojimas ir gedulingi pietūs. Praėjus nuo mirties keturioms savaitėms, rengiamas „ keturnedėlis", po metų- metinės.

Apie Vidiškių krašto laidotuvių papročius, plačiau apie giedojimą prie mirusiojo karsto papasakojo vyresniosios kartos giedotojos – Marija Čekauskienė iš Vidiškių ir Aldona Štarienė iš Šventupės.

Marija Čeponytė – Čekauskienė gimė 1928 metais. Jaunystėje gyveno Vidiškių apylinkės Kirveliškių kaime, šiuo metu – Vidiškiuose.

Giedoti ji pradėjo nuo 12 metų. Turėjo labai gražų balsą. Šeimoje giedojo Marijos motina ir brolis. Balsinga buvo visa motinos giminė. Jie giedodavo netgi savo artimųjų laidotuvėse.

Marija ilgą laiką buvo pagrindinė giedotoja Vidiškių miestelyje. Jai padėdavo ir vyras Vladas, gimęs 1921 metais Taujėnų apylinkės Šalnų kaime. Giedoti Vladas pradėjo susituokęs su Marija.

Be Čekauskų Vidiškiuose gieda (ar seniau giedojo) Elena Matuškevičienė, Stasė ir Jonas Buteikiai, Dana Tidikienė ir kt. Nuo pat jaunystės giedoję kaimynų laidotuvėse amžinam poilsiui neseniai atgulė Antanas Juozokas , Alfonsas Baltrūnas ir Akvilina Kiškienė.

Giedotojai Vidiškiuose per laidotuves (apie 1970 m.)

Kita giedotojų grupė yra Šventupėje. Nuo seno joje gieda Aldona Kurkėnaitė- Štarienė, gimusi 1936 metais Šventupės kaime. Po dvaro panaikinimo persikėlusi gyventi į Vidiškius, vėliau su šeima įsikūrė Šventupėje. Giedoti ji pradėjo nuo 13 metų. Vidiškiuose vargonininku dirbęs Kazys Vilkas sukūrė jaunimo chorą. Jame giedojo apie 15 mergaičių. Vėliau geresnius balsus turėjusios mergaitės buvo priimtos į bažnyčios chorą. Tame chore giedojo ir Aldona.

Vidiškiuose gyveno dvi seserys- senos „ giedorkos“ Baltrūnaitės. Jos labai mylėjo Aldoną ir vis kviesdavo giedoti laidotuvėse. Kai ištekėjo, kurį laiką laidotuvėse negiedodavo, o vaikams paaugus, vėl pradėjo ir gieda iki šiolei.

Jos vyras Antanas Štaras, gimęs 1930 metais Gaidelių kaime (Vidiškių sen.), taip pat balsingas. Laidotuvėse giedoti pradėjo daugiau kaip prieš 20 metų. Šventupėje gieda (ar giedojo) Antanas Šereika, Stasė Kirvelienė, Rima Čereškevičienė, Angelė Pauliukonienė, Julė Dūdienė, Ona Štarienė, Marijona ir Vincas Kličiai, Alfonsas Kličius, Jeronimas Dalinkevičius, Vanda Urbanavičienė, Jadvyga Zmejauskienė. Vyresniuosius dabar pakeičia Daiva Linartienė, Audra Pauliukonienė, Jeronimas Mulevičius.

Šventupiečiams dažnai tenka giedoti ir aplinkiniuose kaimuose- Radiškyje, Jakšiškyje, Knitiškiuose. Dažniausiai važiuoja 4 – 6 žmonės. Juos dažnai kviečia giedoti ir per metines mišias.

Dauguma tiek Vidiškių, tiek Šventupės laidotuvių giedotojų gieda ir bažnyčios chore.

Kokie gi papročiai ir tradicijos vyravo Vidiškių krašte anksčiau, kokios išliko iki šių laikų?

Kaip pasakojo Marija Čekauskienė, seniau aplinkiniams apie mirusįjį pranešdavo kaimynas arba mirusiojo šeimos narys. Tolimesniems kaimynams arba giminaičiams pranešti važiuodavo arkliais. Giedotojus taip pat kviesdavo. Į tolimesnius kaimus juos parsiveždavo irgi arkliais.

Dabar į laidotuves kviečiami tik giminės. Kaimynai sužino vieni iš kitų ir ateina atsisveikinti su mirusiuoju. Giedotojai sueina nekviečiami, nors kai kas ir kviečia. Žinoma, jei laidotuvės ne savam kaime, tai giedotojai kviečiami.

Apie žmogaus mirtį ir anksčiau, ir dabar praneša bažnyčios varpai.

Anksčiau mirusįjį pašarvodavo kambaryje „ant lentos". Ir tik vietiniams staliams pagaminus karstą, mirusįjį perkeldavo į jį. Jei namas būdavo „dviejų galų", tai šarvodavo vadinamoje „stancijoje".

Mirus jaunam žmogui, karstą apipindavo rūtų vainiku, nešdavo gėlių. Vyresniesiems mirus, nešdavo žvakes. Šermenims šeimininkės atnešdavo duonos, sviesto, sūrio. Giminės atveždavo sausainių, pyrago.

Aldona Štarienė pasakojo, kad mirus jaunam žmogui, jaunimas susitardavo ir budėdavo pamainomis prie mirusiojo: vieni vakare, kiti naktį, dar kiti – anksti rytą. Prie senų žmonių taip nebudėdavo.

Ir anksčiau, ir dabar iš toliau atvykę žmonės ir giedotojai kviečiami vakarienės. Tik anksčiau vaišės būdavo daug kuklesnės. Virdavo kopūstus, „birbizus", makaronus, duodavo varškės.

Giedotojai dabar dažniausiai susirenka vakarais. Anksčiau, kas galėdavo, ateidavo pagiedoti ir dieną.

Seniau mirusysis namuose būdavo laikomas tris paras, dabar dažniausiai – dvi. Po to vežamas į bažnyčią ir į kapines. Kaip sakė Marija Čekauskienė, jei mirusiojo neveždavo į bažnyčią, tai ir kapinėse nelaidodavo. Paprastai tai būdavo savižudžiai, nusidėjėliai ar nekrikštai, kurie amžino poilsio vietą rasdavo kapinių patvory.

Vidiškių parapijos žmones paprastai veždavo į Vidiškių bažnyčią, laidodavo Vidiškių kapinėse. Giedotojus paskui karstą veždavo arkliais, jei trūkdavo arklių, eidavo pėsčiomis. Iš Kirveliškių, anot Marijos, kelias į bažnyčią buvo tolimas, tai giedotojai visą laiką su trumpomis pertraukomis giedodavo.

Aldona Štarienė jau prisimena tuos laikus, kai mirusįjį veždavo sunkvežimiu, karstą apstatydavo berželiais.

Bažnyčioje per gedulingas mišias giedodavo bažnyčios choras, giedotojai tik pritardavo. Po mišių mirusįjį į kapines visais laikais palydi kunigas.

Mirusiojo artimiesiems ir kaimynams grįžus iš kapinių, ruošiami gedulingi pietūs. Anksčiau jie trukdavo daug ilgiau, negu dabar. Pietų metu daug giedodavo, melsdavosi. Po maldų šeimininkės duodavo šiltą patiekalą, tada žmonės keldavosi nuo stalo, eidavo pasivaikščioti ir vėl susirinkdavo giedoti. Vėl pasivaišinę, sukalbėdavo „penkis poterius", ir tuo gedulingi pietūs baigdavosi

Lietuvių laidotuvių papročiuose nemažai vietos užėmė religinių giesmių giedojimas. Giedojimo paprotys yra kilęs iš senojo raudojimo papročio. Raudose būdavo išvardijami geri mirusiojo darbai, svarbūs įvykiai, apgailestaujama, kad jis paliko artimuosius. Raudodavo arba patys artimieji, arba samdytos raudotojos – verkėjos.

Giedojimo paprotys į Lietuvą atėjo kartu su krikščionybe. Dar kurį laiką buvo sunku atsisakyti raudų, bet palaipsniui jas pakeitė religinės giesmės. Dabar miestuose dažnai giesmes pakeičia gedulingos muzikos įrašai, tačiau kaimuose, kur dar yra savų giedotojų, populiaresnis yra giedojimas, kuriuo tarsi atiduodama paskutinė pagarba savo kaimynui, draugui ar pažįstamam.

Kiekviena giedotojų grupė pasirenka giesmes savo nuožiūra, renkasi labiau patinkančias, gražiau skambančias. Senesnės giesmės gula užmarštin ir išlieka tik

giesmynų puslapiuose, jų vietą keičia naujesnės, išgirstos kitur, atsivežtinės, kartais sukurtos profesionalų. Kaip dažna liaudies kūryba, senosios giesmės ateityje liks tik kaip tyrinėjimo objektas ir žodinis palikimas ateities kartoms.

VIDIŠKIŲ MOKYKLA

1901 metais Vidiškiuose įsteigta pirmoji pradinė mokykla (Vietinių žmonių teigimu, nuo 1894 metų veikė parapijinė mokykla , kurioje visi dalykai buvo dėstomi rusų kalba. Tik įkūrus pradinę mokyklą 1901 metais, pradėta mokyti lietuviškai). Tai buvo vienakomplektinė trijų skyrių mokykla. Patalpos buvo nuomojamos privačiame Juozo Linkevičiaus name. Namo pietiniame gale buvo klasė, o šiauriniame – butas.

Mokėsi tuo metu apie 30 vaikų. Mokiniai, baigę tris klases, baigiamuosius egzaminus laikydavo Žemaitkiemyje.

Pirmasis mokytojas buvo Foma Romanovič Malevka. Pagal Mato Petraškos- vieno pirmųjų mokinių- pasakojimą, pamokos mokykloje prasidėdavo 9val., o baigdavosi 16 val. Pamokos trukdavo 45min., pertraukos – 5min. Ilgoji pertrauka – 10min. Knygos mokykloje buvo valdiškos, jas mokslo metų pabaigoje reikėdavo grąžinti.

Neparuošę pamokų ar prasikaltę moksleiviai būdavo baudžiami fizinėmis bausmėmis: klupdomi, liniuote arba lazda mušami per rankas, pešami už plaukų, iki vėlumos paliekami po pamokų. Kartais atimdavo priešpiečius ir juos atiduodavo tik pasibaigus pamokoms.

1907 – 1909 metais miestelyje buvo pastatytas tipinis vieno aukšto medinis mokyklos pastatas. Pradinė mokykla tapo keturių skyrių. Buvo sujungtos 1 – 3 ir 2 – 4 klasės. Tuo metu, išvykus F. Malevkai, mokyklos vedėju atvyko dirbti Kazys Šičkus, mokytoju dirbo Rapolas Veselauskas (1912-1920). Mokinių pasakojimu, K. Šičkus buvęs labai griežtas, reikalaudavęs daug žinių, tačiau rėmė gabius, kad ir neturtingus mokinius. Jis įvertino neturtingo moksleivio Kosto Kličiaus gabumus ir, tėvams sutikus, paruošė jį tiek, kad šis galėjo mokyti net ketvirtos klasės mokinius.

Nors mokykla buvo nauja, bet suolų mokykloje tuo metu nebuvo. Vietoj jų klasėse stovėjo „kaladės“, ant kurių buvo pritvirtintos lentos.

1925 – 1931 metais Vidiškių pradinės mokyklos vedėju dirbo Mykolas Serapinas, mokytoja – Emilija Paulionytė, ją pakeitė Stasė Miliauskaitė.

Mokiniai su kunigu A. Ivaška prie mokyklos (apie 1930 m.)

1932 – 1940 metais vedėju dirbo Edvardas Kukuoška, mokytoja – Stasė Milčiūtė.

Nuo 1931 metų mokslas buvo skirstomas į du sezonus: 1 – 2 klasių mokiniai mokėsi nuo rugsėjo 1 iki lapkričio 1 dienos ir nuo gegužės 1 iki birželio 24 dienos. Per žiemą jie būdavo namuose. Vienos klasės programą jie išeidavo per dvejus metus.

3 – 4 klasių mokiniai mokėsi nuo lapkričio 1 iki gegužės 1 dienos. Per šešis mėnesius jie turėdavo išeiti metinę programą. Rudenį ir pavasarį šių klasių mokiniai ganydavo gyvulius, tarnaudavo pas turtinguosius.

Tuo metu mokykloje veikė jaunųjų ūkininkų ratelis. Į jį dažniausiai būdavo priimami turtingųjų vaikai, nors dalyvauti norėdavo visi. Ratelis organizuodavo įdomius užsiėmimus, premijuodavo kuo nors nusipelniusius narius.

1940 metais mokykloje mokėsi 180 mokinių.

Vokiečių okupacijos metais Vidiškiuose veikė pradinė mokykla. Joje buvo 7 klasės. Kiekvienoje klasėje atskirus dalykus dėstė skirtingi mokytojai. Mokykloje tilpo 4 klasės, likusios 3 glaudėsi Kivelio namuose (dabar to namo vietoje pastatyti kultūros namai). Mokyklos vedėju šiuo laikotarpiu dirbo Jonas Radzevičius, mokytojais – Vytautas Valeika, Cicilija Ruseckaitė, Marija Dratauskaitė, Leonora Blusytė.

Vokiečiams traukiantis, nukentėjo ir Vidiškių mokykla: sunaikintas inventorius, mokymo priemonės, apgadintas pastatas.

1949 metais Ukmergės apskrities Liaudies Švietimo skyriaus vedėjo įsakymu Vidiškių pradinė mokykla buvo reorganizuota į septynmetę. Mokyklą lankė 240 mokinių, dirbo 14 mokytojų. 1950 metais buvo pastatytas dar vienas mokyklos pastatas su dviem klasėm ir mokytojų kambariu. Dalį lėšų skyrė rajono liaudies švietimo skyrius, dalį – mokinių tėvai.

1945 – 1954 metais mokyklai vadovavo Jonas Radzevičius, 1954 – 1955 – Dana Žemaitytė (Juknienė), 1955 – 1956 – Stasys Klimavičius, 1957 – 1958 – Vladas Vėbra, 1959 – 1961 – Ona Briaunytė, o nuo 1961 metų – Jonas Mikelionis.

Mokyklos vedėjas Jonas Radzevičius su mokytojų kolektyvu (apie 1950 m.).

1955 metais buvo įsteigta aštuntoji klasė ir mokykla tapo priaugančia vidurine. 1959 metais mokykla išleido pirmąją abiturientų laidą. Mokyklai priklausė keturi pastatai: du specialūs ir du anksčiau buvę gyvenamieji namai.

1964 metais gegužės mėnesį pradėtas statyti mokyklos priestatas. Jį pastačius senieji pastatai buvo panaudoti pagalbinėms reikmėms (bendrabučiui, dirbtuvėms, namų ruošos kabinetui, bibliotekai).

Mokinių skaičiui nuolat augant nebeužteko patalpų, todėl pradėta statyti naujoji trijų aukštų mokykla su sporto sale ir valgykla.

1982 metais, mirus mokyklos direktoriui J. Mikelioniui, jį pakeitė J. Pivoriūnas. Nuo 1991 metų mokyklai vadovavo Rolandas Rupšys, o nuo 2000 metų mokyklos direktore dirba Laimutė Strelčiūnienė.

Prasidėjus Lietuvos atgimimui mokytojas Jonas Virbalas atgaivino šaulių organizaciją, skautų ir jaunųjų ūkininkų veiklą. Mokytojo darbą įvertino Lietuvos Respublikos Prezidentas, apdovanodamas Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino ordino pirmojo laipsnio medaliu.

Mokykla, išleidusi 42 – ąją abiturientų laidą, 2001 metų rugsėjo 1 dieną reorganizuota į Vidiškių pagrindinę mokyklą.

Vidiškių pagrindinė mokykla

Per šimtmetį keitėsi mokytojai, keitėsi ir mokiniai. Mokykla išugdė nemažai žymių žmonių. Tai visiems gerai žinomas monsinjoras A. Svarinskas, seimo narys A. Sėjūnas, humanitarinių mokslų daktarė Ž. Urbanavičiūtė-Markevičienė, gydytojai: J. Blažinskaitė-Galiauskienė, R. Lapka, R. Lapkaitė, V. Vilčinskas, A. Usonytė, E. Štaraitė, teisininkės S. ir R. Petraškaitės.

IŠ PRISIMINIMŲ

Juozo Arlausko, pedagoginio darbo veterano, prisiminimai apie Vidiškių mokyklą

1929m. peržengiau Vidiškių pradinės mokyklos slenkstį. Tą rudens dieną motina, apvilkusi mane išeiginiais rūbais, išsivedė į mokyklą... Buvo pamoka. Motina pasibeldė į pirmąsias iš kairės duris. Išėjusi mokytoja persimetė su motina keliais žodžiais ir įsivedė mane į klasę. Pasodino viename iš paskutiniųjų triviečių, nudažytų, su viena atverčiama lenta suolų. Tame suole sėdėjo gana dideli berniukai. Aš tiesiog paskendau suole. Ir tada

manęs mokytoja klausė pavardės ir vardo, aš privalėjau išsilenkti į tarpusuolį, kad matyčiau toli priekyje prie staliuko mokytoją ir atsakyčiau į jos klausimus. Kaip toliau baigėsi mano pirmoji diena mokykloje, nebeprisimenu.

Vėliau supratau, kad mažesnieji pradinukai, ypač iš tolesnių kaimų eidavo į mokyklą rugsėjo-spalio ir gegužės – birželio mėnesiais. Didesnieji pradėdavo mokslo metus nuo lapkričio pirmos, kai baigdavosi ganymas, ir baigdavo gegužės 1d. Kadangi aš gyvenau pačiame Vidiškių miestelyje ir neganiau, tai mokyklą lankydavau nuo rugsėjo 1d. iki birželio antros pusės.

Neprisimenu, kad rugsėjo pirmoji būtų šventė. Mokykloje buvo du mokytojai. Pradžioje mane mokė tai vienas, tai kitas. Vėliau visą laiką mane mokė mokytojas Edvardas Kukuoška. Tai aktyvus visuomenininkas, mokyklos vedėjas. Jis statydavo veikaliukus su suaugusiais, prireikus pasikviesdavo ir mokinių. Taip man antrame skyriuje teko išeiti į sceną. Vėliau jis suorganizavo ir vadovavo Šaulių būriui. Sukūrė Šaulių orkestrą ir pats grojo (orkestrą mokė žydelis). Pradėjo statyti Šaulių namus. Mano mokytoją Edvardą Kukuošką su šeima (jau ne iš Vidiškių) ištrėmė į Sibirą 1941m. birželyje.

Kiekvienas mokytojas turėjo 2 skyrius, todėl mokiniams tekdavo pamokose nemažai mokytis, dirbti savarankiškai. Per pamokas vyravo rimta darbinė nuotaika. Pažymiais vertindavo tik lietuvių kalbos diktantus. Mes, mokiniai, suprantame du vertinimus: moki-nemoki, išsprendei uždavinį-neišsprendei. Daug sąlyginių uždavinių spręsdavome savarankiškai. Į namus užduodavo maždaug 4 sąlyginius uždavinius. Suėję į mokyklą prieš pamokas patys mokiniai dažnai aptardavome namie spręstus uždavinius. Reikia pasakyti, kad tokiu būdu dirbdami, įgijome gerus loginio mąstymo pradmenis.

Dar išliko epizodėlis, kaip ruošėmės 4 skyriaus baigiamiesiems egzaminams. Lietuvos žemėlapis kabojo klasėje ant sienos. Atlasų neturėjome. Istorijos, geografijos pradmenys buvo vienoje skyriui skirtoje storoje knygoje, pvz.: „Sakalėlis” ketvirtam skyriui. Ruošiantis egzaminui supratome, kad pasitikrintume savo žinias prie klasėje kabančio žemėlapio. Paaiškėjo, kad ne viską galime greitai parodyti žemėlapyje. Reiškia, reikia pasikartoti, įsiminti.

Per egzaminus rašėme nesunkų diktantą, lyg tai iš pirmos klasės skyriaus „Sakalėlio” straipsnelio. Mokslo metais rašydavau diktantus silpnai, vos trejetui. Dabar gi pažymėjime, prisimenu, puikavosi ketvertas iš lietuvių kalbos. Taip ir pasibaigė mano mokslai Vidiškių pradinėje mokykloje.

1933 metais pradėjau mokytis Ukmergės gimnazijoje (ji tada buvo dabartinės Pagalbinės mokyklos patalpose). Gimnazijoje ir paaiškėjo, ką reiškia mūsų pradinės mokyklos baigimo pažymiai. Matematika sekėsi neblogai, o lietuvių kalbos diktantas gimnazijoje, kaip man atrodė, buvo keliskart ilgesnis ir sunkesnis, negu baigiant ketvirtą skyrių. Visus metus lietuvių kalbą mokiausi beveik nepatenkinamai ir gavau pataisą, kurios taip pat neišlaikiau. Antrus metus eiti į tą pačią klasę nebenorėjau. Tačiau mano tėvas pasakė, kad privalau eiti antrus metus.

Dabar jau turėjau ir gimnazijos patirties, ir daug ką žinojau. Svarbiausia, kad lietuvių kalbos mokytojas dabar buvo specialistas, kruopštus mokytojas Pranas Naujokaitis. Vėliau jis parašė lietuvių kalbos dėstymo metodiką pradinėms klasėms. Dabar prašviesėjo apsiniaukęs dangus. Įgavau didesnį pasitikėjimą, pasipylė geresni pažymiai. Pranas Naujokaitis mums dėstė, atrodo, tik vienerius metus. Vėliau vėl kiti mokytojai.

Tačiau lietuvių kalbos, ypač rašybos, neįgyti pagrindai pradinėse klasėse atsiliepė visam gyvenimui. Tai visiškai supratau tik kai pats jau dirbau pradinėje mokykloje.

Po Ukmergės mokytojų seminarijos baigimo, 1942 – 1945 metais, padirbęs poroje mokyklų, grįžau į Vidiškių pagrindinę mokyklą jau kaip mokytojas. Pradžioje gavau išvykusios mokytojos 4 – ą skyrių. Mokiniai buvo neblogai paruošti, o ir aš jau turėjau 3 metų stažą bei karčią mokyklinę patirtį.

Su dideliu kūrybiniu entuziazmu pradėjau ruoštis darbui pirmame skyriuje. Prie pirmo skyriaus skaitymo vadovėlio pridėtas labai smulkių raidelių raidynas, todėl mokiniams dirbti nepatogu, sunku. Nutariau pats pagaminti kiekvienam mokiniui kilnojamąją abėcėlę. Raidės šabloną išpjausčiau ant kartono. Spausdinau ant storo popieriaus 5x8cm dydžio lapelių. Mokslo metų pradžiai jau turėjau pakankamą raidžių kiekį. Vėliau pagaminau daugiau, iš viso apie 500 raidžių. Mokiniai išsidalindavo virvute surištus raidyno pundelius, juos išrišdavo, dėliodavo atskirus žodžius, sakinėlius, po to vėl surišdavo raides į pundelius. Tai ugdė jų stropumą, kruopštumą, tvarkingumą. Tai matydamas, aš džiaugiausi.

Dirbdamas Vidiškių pradinėje mokykloje, turėjau įprotį stropiai ruoštis pamokoms. Todėl ir darbas mokykloje, ir pamoka dažnai tapdavo man ir mokiniams šventė, kurią iki šių dienų prisimenu. Deja, 1949m. kovo 25 dieną šis šventiškas darbas buvo nutrauktas. Liko virš klasės šūkis ,,Darbas – laimės šaltinis”.

Dabar, po 60 metų darbo ir bendravimo su mokykla ir mokiniais, supratau, kad darbas – ne tik laimės, bet ir džiaugsmo, doros, sveikatos, pasitenkinimo, patirties, akiračio išplėtimo ir daug kitų žmogų puošiančių dalykų šaltinis.

„ Mano motinos mokslai”

Motina, besirausdama drabužių spintoje, kai kada savo žvilgsnį sustabdydavo prie raudonos, į knygą panašios dėžutės. Lyg pamiršusi ko ieškojo, pagarbiai paimdavo ją į rankas, atidarydavo. Ten buvo sudėti laiškai, dokumentai ir popieriaus lapas, kuriame dailiai surašytos didžiosios ir mažosios abėcėlės raidės. Su ypatingu dėmesiu ir kažką prisimindama imdavo ji šį lapą į rankas ir jei kambaryje kas nors būdavo, pasakodavo šio raidyno istoriją.

Mano vaikystė prabėgo ant Šventosios upės kranto, Vidiškių miestelyje. Iš penkių gimusių vaikų augau vienas. Mėgdavau žaisti šalia spintos, pro pietinį langą besiskverbiančiuose saulės spinduliuose. Todėl ne kartą ir aš girdėjau šią istoriją. Tada ji man buvo nereikšminga, tačiau giliai įsiminė.

Sugalvojo trys paauglės draugės, tarp kurių buvo ir mano motina, eiti į mokyklą. Šio šimtmečio pradžioje mūsuose mokyklą lankė tik berniukai. Matyt, buvo manoma, kad raštas gyvenime tik jiems bus reikalingas. Mokykloje mergaites priėmė, pasodino ir jos smalsiai pradėjo semtis žinių. Gaila, kad motina nepasakojo, o gal aš neprisimenu, ko ir kaip jos mokykloje mokėsi.

Jau kitą dieną mokykloje buvo tikybos pamoka. Atėjęs į pamoką vietinės bažnyčios klebonas nustebo tarp berniukų išvydęs tris mergaites. ,,O ko čia jūs, šiukšlės?“ – pasakodama mama pakartodavo kunigo žodžius. Galbūt ji ir daugiau ką pasakodavo, tačiau mano vaikiškoje galvoje liko tik šie žodžiai. Po tokios kunigo reakcijos mokinės pasijuto nejaukiai. Juk tokius žodžius pasakė ne bet kas, o kunigas, tais laikais didžiausias autoritetas kaime. Tačiau dar ir kitą dieną atėjo į mokyklą. Galbūt ir toliau būtų tęsusios

savo mokslus, tačiau kiti bendraklasiai apie įvykį papasakojo savo namiškiams. O iš šių visa tai sužinojo ir mano motinos tėvai. Nežinia, kaip tai įvertino mano seneliai, tačiau savo dukters jie daugiau į mokyklą neleido. „Jei jau kunigas taip pasakė, tai nėra ko ten į tą mokyklą mergaitėms ir eiti“,- išliko atmintyje motinos pasakojimas.

Bet matyt neįgyvendinto siekio kibirkštėlė dar ruseno, troškimas išmokti rašyti ir skaityti neišblėso. Vieną dieną, prisirinkusi pintinėlę labai gražių miško uogų, nuėjo motina pas Jasiuliškio dvaro panelę prašyti, kad ši išrašytų raidyną didžiosiomis ir mažosiomis raidėmis. Geroji dvaro panelė prašymą įvykdė ir dar paprašė nunerti smulkių nėrinių drabužiams bei patalynei papuošti. Beje, mano motina Apolonija Arlauskienė tarpukario laikotarpiu, ketvirtajame dešimtmetyje, Ukmergėje surengtoje rankdarbių parodoje už lovatieses, staltiesę buvo apdovanota knyga, kuri berods vadinosi „Sodžiaus menas“, ir diplomu.

Dvaro panelės išrašytas lapas buvo saugomas ir pagarbiai laikomas. Kiek prisimenu, jis buvo visiškai švarus, nesuglamžytas. O juk iš šio raidyno mano motina mokėsi rašyti bei skaityti. Gaila, bet aš mamos taip ir nepaklausiau, kaip ji viena savarankiškai išmoko rašto. O rašė ji nemažai. Rašė laiškus savo broliams, Pirmojo pasaulinio karo metais išsklidusiems į platųjį pasaulį. Turbūt rašė vyrui į frontą, savo sesers vyrui. Antrojo pasaulinio karo metais rašė man – pirmuosius metus dėstančiam mažiesiems tolimame Vilniaus krašto Degsnių kaime. Gaila, kad pokario audrose, trėmimo į Sibirą valandą neišsaugojau nei dvaro panelės rašyto raidyno, nei mano motinos laiškų...

Savo motiną matau tik mintyse – amžinam poilsiui ją priglaudė Vidiškių kapinės. O jos papasakoto šio šimtmečio pradžios įvykio negaliu pamiršti. Jis man tapo ne tik šeimos, bet ir viso gimtojo krašto istorijos vertybe.

Juozas Arlauskas (Gimtoji žemė, 1996 10 22)

KULTŪRINIS GYVENIMAS

Žinios apie kultūrinį Vidiškių gyvenimą siekia 1911 metus. Tais metais buvo parodytas pirmasis viešas vaidinimas. Manoma, kad tai buvo pjesė „Šventoji Genovaitė“.

Prieš karą Vidiškiuose veikė įvairūs rateliai: jaunalietuvių, jaunųjų ūkininkų, audimo, mezgimo, siuvimo, siuvinėjimo, kulinarijos. Žiemos vakarais moterys rinkdavosi kurioje nors gryčioje, dalindavosi patirtimi, mokydavosi viena iš kitos rankdarbių. O pavasarį prieš sėjos darbų pradžią, organizuodavo darbų parodas. Vasarą populiarios buvo gegužinės kitapus upės miške.

Veikė Vidiškiuose ir švaros tikrinimo ratelis. Moterys eidavo per kiemus ir tikrindavo švarą. Monika Linkevičienė sakydavo: „Nesvarbu, kad grindys iššluotos. Išplautos grindys kitaip kvepia“.

1935 – 1939 metais kultūrinė veikla buvo organizuojama mokykloje. Jai vadovavo mokytojas Edvardas Kukuoška. 1935 metais, kaip mena Stefa Gervinskienė, labai iškilmingai buvo paminėta Vasario 16 – oji: „ Kelias nuo mokyklos iki bažnyčios buvo papuoštas. Eisena, nešdama degančius fakelus, ėjo prie bažnyčios, prie Nepriklausomybės kryžiaus, kur vyko iškilmingas minėjimas. Eiseną lydėjo dūdų orkestras. Po minėjimo mokykloje vyko šventinis koncertas”.

1940 metais Vidiškiuose pradėtas rodyti kinas. Jį visuomenei rodydavo aikštelėje prie kapinių. Ekraną atstodavo ištempta balta paklodė. Vėžienės name įsikūrė komjaunimo

organizacija. Jos nurodymu, prieš kino seansą mokytojai turėdavo skaityti vidiškiečiams paskaitas politine tematika.

1941 – 1943 metais viename žydų name (dabar jo vietoje stovi kultūros namai) buvo įsteigtos dvi mokyklos klasės. Mokyklai tuo metu vadovavo J. Radzevičius. Mokytojos L. Blusytė ir M. Dratauskaitė aktyviai užsiėmė meno saviveiklos puoselėjimu. Veikė šokių ratelis, choras, drama. Atvažiuodavo su koncertais ir vaidinimais saviveiklininkai ir iš kitų valsčių.

Po 1944 metų kultūrinis gyvenimas dar labiau suaktyvėjo. Jam vadovavo komjaunimo organizacija, repeticijos ir renginiai vyko mokykloje. Į Vidiškius buvo atvažiavęs Pupų Dėdė (Biržiškis) su savo programa.

1945 metais mokykla iš minėtojo pastato išsikėlė. Išvertus vidinę sieną, pastatas buvo pritaikytas kultūros namams. Tačiau kultūros darbuotojų nebuvo. Į mokyklą atvykusi dirbti nauja mokytoja O. Briaunytė ėmė vadovauti ne tik mokinių chorui ir ansambliui, bet mokė ir suaugusius vidiškiečius šokių bei dainų. Mokytoja V. Sabūnienė , tuo metu vadovavusi moterų organizacijai, prisimena, kad apie 1960 metus kolūkis, o kiek vėliau ir mokykla nusipirko televizorių. Vidiškiečiai vakarais rinkdavosi jo žiūrėti.

1958 – 1959 metais kultūros namuose dirbo G. Dirmaitė. Tuo metu veikė pagyvenusių žmonių šokių, dramos rateliai. Kultūros namai su biblioteka leido sienlaikraštį „Komunizmo aušra“. Kultūros namuose vykdavo skaitytojų konferencijos, po kurių būdavo demonstruojami kino filmai, vykdavo meno saviveiklos kolektyvų pasirodymai.

1960 metais vietoj nugriauto privataus Kivelio pastato buvo pastatyti nauji kultūros namai. Direktore atėjo dirbti Laskauskienė, o meno vadove R. Vaitkūnienė. Kultūros namų atidarymo proga buvo surengtas didelis koncertas, parodytas vaidinimas.

1961 metais kultūros namuose susikūrė pučiamųjų orkestras, kuriam vadovavo A. Plankis. Veikė šokių ir dramos rateliai. Po poros metų buvo sukurta kaimo kapela.

Šiuo laikotarpiu labai populiarūs būdavo festivaliai prie upės, kuriuos rengdavo kultūros darbuotojai kartu su vietine ir rajono valdžia. Renginio metu būdavo apdovanojami geriausieji žemdirbiai, vykdavo sporto varžybos, saviveiklininkų pasirodymai, būdavo suvedami soc. lenktyniavimo rezultatai. Taip pat populiarios būdavo ir palydėtuvės į armiją.

Nuo 1960 iki 1985 metų kultūros namuose būdavo demonstruojami kino filmai. Juos rodė P. Navickas. Mokiniams kinas būdavo rodomas du kartus per savaitę po pamokų, suaugusiems – tris kartus vakarais.

1961 metais mokykloje įsikūrė dvi gamybinės klasės – gyvulininkystės ir augalininkystės. Moksleiviai rengdavo susitikimus ir „žiburėlius” su gamybininkais.

Nuo 1960 iki 1980 metų kultūros namuose vyko didelė kadrų kaita. Juose dirbo A. Kovalenkova, V. Uselienė, M. Aukštuolytė, E. Pauliukonienė, R. Sabaliauskaitė, A. Karalienė, A. Vaitaitienė, R. Zakarauskas. Veikė vyrų ir moterų ansambliai, dramos būrelis, kaimo kapela, literatų būrelis, estradinis ansamblis.

1980 metais sugrįžo dirbti R. Vaitkūnienė. Kultūros namams ėmėsi vadovauti St. Imbrasienė. Tais metais buvo įkurta klubinės įstaigos taryba, kuri koordinavo kultūros namų darbą, planavo ir organizavo renginius.

1985 metais susikūrė šokių ratelis, kuriam vadovavo G. Narušytė. Darbui su vaikais paskirta dirbti R. Jakubonytė. Meno vadove dirbo Z. Kosmanienė. Ji subūrė vaikų etnografinį ansamblį, agitmeninę brigadą.

Šiuo laikotarpiu vykdavo labai daug renginių: šokių vakarai, naujametiniai karnavalai, palydos į pensiją, žemdirbio dienos minėjimai, kombainininkų palydos, ganiavos pradžios šventės, vaikų gynimo diena. Prieš renginius būdavo skaitomos paskaitos įvairiais klausimais.

Nuo 1987 metų meno vadove dirba St. Navickienė. Kultūros namams nuo 1990 iki 2002 metų vadovavo A. Vaitkūnas, kurį pakeitė dabartinė kultūros namų direktorė J. Giedraitienė. Renginių organizatore dirbo V. Žukauskaitė, šiuo metu – R. Stasiūnienė.

Biblioteka

Rašytiniuose šaltiniuose minima, kad Vidiškiuose biblioteka veikė prieškario Lietuvoje. Tiksliai kur ir kada ji veikė – nežinoma.

Prieš karą biblioteką turėjo kunigas M. Buožius. Jis knygas laikė klebonijoje (pastate, kurio vietoje dabar pastatyta ambulatorija). Kunigas duodavo knygas paskaityti visiems norintiems, užrašydavo, kam kokią knygą davė, atneštas pažymėdavo. Galbūt, tai ir buvo minėtoji pirmoji biblioteka.

Jau po karo valstybinė biblioteka įkurta 1946 metais. Duomenų apie pastatą ir pirmąjį bibliotekininką nėra išlikę, nes visi dokumentai bibliotekoje saugomi nuo 1952 metų. Manoma, kad pirmoji bibliotekininkė buvo Z. Kovalenkaitė. Žmonės mena, kad biblioteka buvo pastate, kur vėliau įsikūrė apylinkės vykdomasis komitetas.

1952 metais bibliotekoje buvo 308 skaitytojai, išduoti 874egz. literatūros. Buvo populiarios kilnojamosios bibliotekėlės. Jos veikė MTS (vėliau MSV) ir Jasiuliškių invalidų namuose.

Tuo metu veikė bibliotekos taryba, kuriai priklausė daug mokytojų (D. Žemaitytė, Girnytė. V. Vežytė, V. Sabūnienė, Jurevičiūtė).

Populiarūs renginiai bibliotekoje buvo garsinis knygų ir laikraščių skaitymas, skaitytojų konferencijos, parodos. Bibliotekos apšvietimas, matyt, buvo žibalinės lempos, nes 1953 metų inventoriniame akte pažymėta, kad „ biblioteka turi 75,5 l. žibalo“.

Vyko nemaža bibliotekos darbuotojų kaita. Po Z. Kovalenkaitės dirbo D. Katiliūtė, ją 1956 metais pakeitė V. Varžgalys, o 1957 metais bibliotekos vedėja pradėjo dirbti R. Augustinaitė.

Bibliotekininkai šiuo laikotarpiu turėjo ir papildomų pareigų: dalyvaudavo ūkinių duomenų surašyme, padėdavo klubams – skaitykloms tvarkyti jų fondus, prižiūrėdavo bibliotekai priskirtą kukurūzų plotą. Ūkio kontoroje bibliotekininkai leido sienlaikraštį „Ežys“.

Kadangi būdavo reikalaujama, kad kuo daugiau galinčių skaityti apylinkės gyventojų taptų bibliotekos skaitytojais, kad knyga galėtų apsirūpinti atokesnių kaimų gyventojai, buvo organizuojama knygnešystė. Knygnešiais buvo moksleiviai, laiškininkai.

Nuo1959 – ųjų iki 1966-ųjų metų Vidiškių bibliotekoje dirbo V. Sinkevičienė, R. Kovalenkienė (turbūt, R. Augustinaitė, pakeitusi pavardę), R. Kapočiūtė (Bagdonienė), E. Grigaitė.

Iki 1962 metų biblioteka priklausė Kurėnų apylinkei. Nuo 1962 metų dokumentuose jau minima Vidiškių apylinkė.

1966 metais bibliotekoje pradėjo dirbti ir ilgiausiai – 20 metų – dirbo V. Vareikytė-Saveikienė. Jai dirbant, bibliotekos veikla suaktyvėjo. Atnaujinamos kilnojamosios bibliotekėlės, organizuojamas lenktyniavimas tarp knygnešių.

1971 metais biblioteka persikėlė į kitas patalpas (prie mokyklos ir kultūros namų, dabar G. Petronienei priklausantį namą).

1976 metais įvyko bibliotekų tinklo centralizacija. Vidiškių biblioteka 1976 metais sausio 12 dieną tapo Ukmergės centrinės bibliotekos Vidiškių filialu.

1986 metų pabaigoje, išvykus V. Saveikienei, bibliotekoje įsidarbino R. Šalavėjienė, ją trumpai pavadavo R. Jakubonytė. O nuo 1990 metų rugsėjo bibliotekininkės pareigas perėmė G. Vaitkūnienė.

Nuo 1991 metais biblioteka buvo perkelta į buvusio vaikų darželio patalpas, vėliau glaudėsi kultūros namuose, šiuo metu – privačiame V. Grybinienės name.

ARCHEOLOGINIAI PAMINKLAI IR LANKYTINOS VIETOS

Kapčiai – dvi Kadrėnų-Dukstynos pilkapių grupės

Kapčiai – tai dvi Kadrėnų-Dukstynos pilkapių grupės, esančios Dukstynos miške abipus kelio, netoli Kadrėnų kaimo.

Pilkapiai ir senkapiai priklauso laidojimo paminklams. Seniausi iš jų – pilkapiai – siekia 4m.e. amžių. Dauguma pilkapių priskiriami 9 – 12 amžiams, keletas pilkapių yra ilgesnio chronologinio laikotarpio, apimančio maždaug 6 – 12 amžius.

Kadrėnų – Dukstynos pilkapynas yra respublikinės reikšmės archeologinis paminklas. Pirmasis pilkapynas yra apie 1km. į pietryčius nuo kaimo, apie 50m. į rytus nuo Vilniaus – Panevėžio auromagistralės ir 0,4km į pietryčius nuo Kauno-Zarasų plento, Dukstynos miške, 73 kvartalo vakarinėje dalyje (apie 0,8km. į šiaurę nuo jo yra antrasis pilkapynas). Pilkapyną sudaro 11 pilkapių, išsidėsčiusių 100 – 140 m.plote. Sanpilai iki 8m. skersmens, iki 0,5m. pločio. Dalis pilkapių apardyta (viduryje iškasta duobių). Pilkapiai būdingi 9 – 12 a. Jie žvalgyti 1970 ir 1984 metais.

Antrasis Kadrėnų-Dukstynos pilkapynas yra 0,3km. į rytus nuo kaimo, apie 20m. į rytus nuo Vilniaus-Panevėžio auromagistralės, apie 0,25km. į šiaurės vakarus nuo Kauno – Zarasų plento, Dukstynos miške, 65 kvartalo vakarinėje dalyje (apie 0,8km. į pietus nuo jo yra pirmasis pilkapynas). Jį sudaro 4 pilkapiai. Trijų pilkapių sanpilai yra 8-12m. skersmens, iki 1,5m. aukščio. Vienas jų apardytas (viduryje iškasta duobė). Pilkapių pagrindus juosia grioviai. Ketvirtasis pilkapis sulėkštėjęs. Pilkapiai būdingi 9-12 amžiui, žvalgyti 1970 ir 1984 metais.

Zujų alkai

Alkai – tai senovės kulto, aukų-maldų kalvos. Deja, alkalniai beveik netyrinėti, todėl jų paskirtis, įrengimai ir chronologija nėra galutinai aiški.

Zujų alkas – respublikinės reikšmės paminklas. Jis yra Zujų kaimo šiaurės rytų pakraštyje, apie 0,45km. į pietryčius nuo Kauno - Zarasų plento, apie 0,35km. į pietus nuo Šventosios ir Mūšio santakos (apie 0,35km. į šiaurę nuo jos yra Zujų senoviniai gynybiniai įtvirtinimai). Alkas – Mūšios dešiniojo kranto pakiluma. Netyrinėta, paskirtis ir chronologija neaiški. 1970m. žvalgė istorijos institutas. Žvalgyta ir 1984 metais.

Privažiavimo nėra – reikia eiti paupiu. Šalia alko įsikūrusi Baltakio sodyba.

Zujų gynybiniai įtvirtinimai – Šanto kalnelis

Zujų gynybiniai įtvirtinimai yra respublikinės reikšmės paminklas, esantis kyšulyje ties Mūšios ir Šventosios santaka.

Pylimas ir pati vieta primena laikinus 16-18a. kariuomenės stovyklų įtvirtinimus.

Įtvirtinimai yra apie 0,5km. į šiaurę nuo Zujų kaimo, apie 50m. į pietryčius nuo Kauno – Zarasų plento, apie 0,15km. į vakarus nuo Šventosios ir Siesarties santakos. Įrengti smailiajame santakos kyšulyje, aukštesnėje vietoje. Iš šiaurės rytų įtvirtinimus juosia Šventoji, iš šiaurės vakarų – Mūšia. Nuo gretimos aukštumos pakilimą skiria apie 55m. ilgio, 0,5-3m. aukščio puslankio pavidalo pylimas. Pylimo vidinėje pusėje yra apie 8m. pločio griovio liekanų. Manoma, kad įtvirtiniami yra 17-18 a.

Zujų pilkapis

Zujų pilkapis yra apie 0,5km. į pietus nuo Zujų kaimo, dešiniajame Šventosios krante, 72 miško kvartale.

Zujų pilkapis – tai respublikinės reikšmės archeologinis paminklas. Sveikas išliko tik vienas pilkapis – kitų dviejų liko tik liekanos. Sveiko pilkapio sanpilas yra 6m. skersmens, 0,6m. aukščio.

20a. ketvirtajame dešimtmetyje buvo 9 apardyti pilkapiai su akmenų vainikais prie pagrindo. Jie suardyti ariant.

Koplytstulpis pokario partizanams atminti

1964 m. rupjūčio mėnesį “Stiklo” būrio partizanai buvo sučiupti prie Vidiškių. Šalnų kaimo gyventojas Antanas Auglys buvo pašautas į kojas, atvežtas į Vidiškių “skrebainę” ir kankinamas – ant krūtinės stribai gyvam išdegino kryžiaus ženklą. Kiti žuvę buvo Juozas Auglys ir Rimas Girnys. Juos stribai sumetė į pelkyną už Vidiškių mokyklos. Paskui per šią vietą nutiesė kelią. Po sąjūdžio įvykių žuvusieji buvo perlaidoti į Dukstynos partizanų kapavietę.

Dar, manoma, ten buvo užkastas Ignas Zeliona ir Bronius Krištaponis iš “Vygando” būrio. Jie perlaidoti į Dukstynos kapavietę. Iš viso buvo perlaidoti 6 žuvusiųjų palaikai. Dar 19 liko gulėti po stora asfalto danga.

Mokytojas Jonas Virbalas įamžino jų atminimą, pastatydamas koplytstulpį.

Didžiosios apygardos kovų parkas

Mūšios miško parkas Didžiosios kovos apygardos partizanams atminti įkurtas Vidiškių seniūnijos Kadrėnų kaime, užima per 50 ha žemės plotą. Pradėtas kurti 1992 metais. Projektas patvirtintas 1993 metais. Įkūrėjas – monsinjoras A. Svarinskas, tuo metu ėjęs ir Lietuvos laisvės kovų sąjūdžio vicepremjero pareigas.

Kryžiai, simbolizuojantys Kristaus kančią, išdrožti uteniškio tautodailininko Prano Kaziūno.

Parką tvarko ir prižiūri pats monsinjoras su pagalbininkais, talkininkauja moksleiviai. Dažnai ten vyksta skautų stovyklos.

VIDIŠKIŲ APYLINKĖS VIETOVARDŽIAI

Vidiškių apylinkė yra nemaža, daug joje miškelių ir kalnelių, kaimelių ir vienkiemių. Kiekvienas jis turi savo pavadinimą – kas paprastą, o kas ir neįprastą, nesuprantamą. Tik senesni žmonės žino ir perduoda mums tų pavadinimų reikšmę, tikrąjį ar mitologinį paaiškinimą. Ir kai sužinai, daug artimesni, įdomesni tampa tie kalneliai ir kaimeliai, po kuriuos tu ir tavo vaikai, draugai, bendraamžiai bėgiojo, bėgioja ar bėgios. Ir negalima tų pavadinimų reikšmės pamiršti, nes kitaip liks tik bereikšmiai vardai, ir jie jau niekam nieko neprimins. Todėl tegul eina jie iš lūpų į lūpas, iš kartos į kartą ir pasilieka amžini kaip žemė, kaip gimtinė, kaip mūsų namai.

AUKŠTIEJI SVIRNAI – kaimas ant kalvos, aukštesnėje vietoje. O kodėl vadinamas svirnais – neaišku. Pro kaimą teka upelis. Buvęs dvaras, jo pastatai sugriuvę, likę tik medžiai.

ĄŽUOLYTĖ – ąžuolynas Žemuosiuose Svirnuose. Jis priklausė dvarininkui Riaubai.

BALAGANAS – buvęs pono Komaro dvaro kumetynas Šventupėje. Išlikę du gyvenamieji kumečių pastatai. Gyvulių tvartas apgriuvęs. Buvo spirito gamykla. Jos pastatai nugriauti, likusi tik dalis sandėlio.

BARAUČIZNA – pirmasis gyventojas buvo Barauskas. Nuo pavardės ir kilęs pavadinimas. Per kaimą teka upelis Ruvėsys. Buvęs miškelis, vadintas Gojeliu, jau seniai iškirstas. 1905 metais kaime buvo nužudytas Anykščių kaimo nuovadas. Jį nužudė „cicilikai“.

BARONO KAPČIS – vieta miške, kur vaidendavosi Baronas. Kuriame miške, neaišku.

BERNOTIŠKIŲ KAIMAS – buvęs Šalkavos dvaras. Ponas samdydavo daug bernų. Nuo to ir pavadinimas. Yra 20 – ies arų „Ežerėlis“.Taip pat pelkė „Tuorpinė“. Šioje vietovėje anksčiau buvo ąžuolynas, o prie dvaro – beržynas. Teka Mūšios upė. Prie dvaro buvo malūnas. Buvo degtinės varykla. Jos statybai žmonės akmenis sunešę rankomis. 1918 metais ji sudegė. 1919 metais vyko streikas prieš dvarininką Juozapą Kačinską. Kaime buvo piliakalnis. Žmonės teigė, kad po piliakalniu yra daug pinigų. Dvarininkas Kazlauskas nuvertė piliakalnį ir už rastus turtus pastatė koplyčią kapinėse. Ji stovi ir dabar. Iki dabar yra išlikęs akmeninis svirnas (sandėlys).

BRIAUNIŲ BALA – šalia Kadrėnų kaimo buvo ūkininkų Briaunių žemė ir jų tvenkinys. Nuo to ir kilęs pavadinimas.

CIEGELNĖ – buvusi plytinė. Pavadinimas kilęs iš lenkų kalbos (plyta – cekla).

DUBURYS – kalnas ir staigi duobė leidžiantis žemyn. Prie Kurklintiškių kaimo.

DU TOPOLIAI – buvusi topolių alėja. Ją iškirtus liko tik du medžiai.

DVARO KRŪMAI - netoli dvaro buvę krūmai.

EŽERĖLIS – netoli Vilkynės krūmų buvo labai nedidelis ežerėlis. Dabar jis numelioruotas, o ta vieta tebevadinama Ežerėliu.

GAIDELIAI – kaimo pavadinimo kilmė nėra žinoma. Jis minimas 1553 metais. 1675 metais kaimas turėjo 9 valakus žemės ir 10 kiemų. 1923 metais buvo 22 gyventojai. Buvo Vytauto Gratkausko plytinė. 1941 metų liepos 2 dieną buvo nušauti 9 metų berniukas V. Kamosovas, 24 metų mergina iš Švenčionių rajono ir dvi karvės, kurias nušautieji ruošėsi vestis į Vidiškius. Kas juos nušovė – neaišku. Kaimas yra 11 kilometrų nuo Ukmergės į Anykščių pusę ir 0,5 km. nuo plento.

GAJAVIEČIAI – kalnas, ant kurio buvo miškas, gausus avietynų (gojus ir avietės). 20a. pradžioje jis buvo iškirstas ir liko tik plikas kalnas. Dabar jaunas pušynas, pasodintas prieš 35 – 40 metų. (parkas).

GENĖTINIŲ KAIMAS – valdant Šventupės dvarą Komarui, jo valdos siekė visą Kurėnų apylinkę. Ponas suskirstė gyventojus į kaimus. Genėtinių kaimui priklausė 5 kiemai. Kodėl taip vadinamas, neaišku. Teka upelis be pavadinimo. Yra vadinamoji **„Kartuvių“ kalva.**

GUNTAUTO MIŠKAS – priklausė ponui Guntautui.

ILGAJUS – labai ilga ir siaura pieva.

JASIULIŠKIAI – buvęs pono Stomos dvaras, dabas psichoneurologinis pensionatas.

JOSELIO KALNAS – kalnas Zujuose. Ant jo buvo kariami valstiečiai.

KADRĖNŲ KAIMAS – senasis gatvinis kaimas, buvęs labai tvarkingas ir švarus. Gyventojai prieš šventes nušluodavo ne tik kiemus, bet ir gatvę.

KADRĖNŲ TVENKINYS – Mūšios slėnyje. Pakrantės kalvotos. Prie tvenkinio – Kadrėnų, Laitelių, Pamernackų ir Vaitiekiškių kaimai.

KARTUVIŲ KALVA – yra Genėtinių kaime. Ant jos stovėjo kartuvės.

KIRVELIŠKIAI – priklausė Pamūšio dvarui. Manoma, kad gyveno ne viena Kirvelų šeima. Nuo to ir pavadinimas. Dvare buvo plytinė ir durpynas. Kaimas susiskirstęs į vienkiemius.

LAZDYNĖ – pakriaušis prie Mūšios upelio, prieš Mūšios malūną. Manoma, kad anksčiau čia augo daug lazdynų. Dabar apaugęs alksniais.

MŪŠIOS MALŪNAS – pavadinimas kilęs nuo Mūšios upės. Malūnas pastatytas 1850 metais ant upės kranto. Jo savininkas buvo žydas Tainovič.

MŪŠIOS UPĖ – ji prasideda netoli Balelių, įteka į Šventąją ties Kadrėnais. Upės ilgis – 29 km. Nuo ištakų iki Kurėnų dar vadinama Usiogine.

NAUJASODIS – pasakojama, kad plyname lauke buvo pradėtos statyti naujos trobos Kūrėsi naujas sodžius. Šalia kaimo besidriekiantis miškas vadinamas Užalyte. Kaime buvo skaitykla.

PAGRIEŽBALIS - bala, kurioje buvo daug griežlių.

PAKALNIAI – kaimas, priklausęs Pamūšės dvarui. Įsikūręs pakalnėje.

PAKAPĖ IR GILIOJI PAKAPĖ – taip vadinama pievos, esančios žemiau Kadrėnų kapinių.

PALOCIUS – dvaro namas Kirveliškiuose.

PAMŪŠĖS DVARAS – dvaras Kirveliškių kaime šalia Mūšios upės.

PAMŪŠIO PIEVA (LANKA)– pieva Mūšios upės pakrantėje. Dabar užsemta tvenkinio.

PAOŠKARIAI – krūmai, kuriuose ponai leisdavo valstiečiams ganyti ožkas.

PARAPIJOS KALNAS – prie Šventosios upės, šalia Zujų kaimo. Sakoma, kad ant jo stovėjo bažnytėlė.

PAŠALTINYS – pieva Zujų kaime. Joje yra šaltinių.

PAŠKIAUČIO KRŪMAI – krūmai, priklausę ponui Paškevičiui.

PURVĖS – buvusi labai drėgna vietovė.

PŪKO PIEVA – ten gyveno žmogus, pavarde Pūkas. Jam priklausė tos pievos.

RAISTAS – šalia Kadrėnų kaimo (į vakarus) buvusi užpelkėjusi pieva.

RUDIMAS – laukai, garsėję labai rudomis žemėmis.

RŪDUPĖ – mažas upeliukas, kurio vandenyje buvo daug rūdžių.

RŪDBALA – pieva, kurioje buvo labai drėgna ruda žemė.

SABULIAI – vietovė, kur gyveno kelios Sabulių šeimos.

SELKAVA – pro šalį teka Ruvėsio upelis. Seniau buvo kalkių degykla, durpynas. Pavadinimo kilmė nežinoma.

SMILTYNĖS VIENKIEMIS – už upės ties Vidiškiais. Pavadinimas nuo smėlingų vietų. Vienkiemiui priklausė Kunigėlių miškas ir dvaras. Savininkas Petrikas.

STRAZDIŠKIS – buvęs Strazdo dvaras. Teka Mūšios upė. Buvo pradinė mokykla.

VILKYNĖS KRŪMAI – miškas, o vėliau tik krūmai į vakarus nuo Kadrėnų kaimo. Dabar dirbami laukai (buvo numelioruota ir sukultūrinta). Juose būdavo vilkų.

ŽYDO KALNAS – virš malūno esantis kalnas priklausė žydui. Dabar pušynas, parko teritorija.

ŽYDO PIEVA – pievos, priklausiusios žydui.

ŽEMIEJI SVIRNAI – buvęs Riaubinės dvaras (pono Riaubos). Žemieji, nes yra kalno papėdėje, slėny. Gyveno kumečiai. Dalis pastatų išlikę.

ŠIANDIEN

SENIŪNIJA

2003 m. sausio 30 dienos duomenimis, Vidiškių seniūniją sudaro Vidiškių miestelis ir 34 kaimai ir viensėdžiai. Juose yra 1101 ūkis ir 3133 gyventojai.

Gyvenvietės pavadinimas	Ūkių sk.	Gyven-tojų sk.	Vyrų sk.	Moterų sk.	Pensi-ninkų sk.	Vaikų sk.
Aukštųjų Svirnų vs.	1	3	2	1	-	1
Baraučiznos k.	7	17	10	7	4	3
Baublių k.	7	17	8	9	3	2
Bernotiškių k.	16	32	18	14	10	4
Bimūnų k.	14	22	9	13	8	2
Duburių k.	2	2	2	-	1	-
Dukstynos k.	19	44	25	19	12	7
Gudelių k.	7	7	3	4	5	-
Jasiuliškių k.	52	133	55	78	15	27
Pensionatas		328	198	130		
Kadrėnų k.	27	51	23	28	22	7
Kunigiškių k.	2	4	2	2	3	-
Kurėnų k.	40	89	39	50	22	22
Kurklintiškių k.	10	16	6	10	9	-
Laitelių vs.	1	3	1	2	1	-
Laukagalių k.	2	2	-	2	1	-
Laukūnų k.	6	8	2	6	5	-

Liūnelių k.	41	122	70	52	14	29
Mūšios vs.	1	3	2	1	2	-
Naručių k.	4	8	3	4	2	1
Padbariškių k.	16	43	24	19	8	7
Palivarkų k.	11	29	13	16	8	7
Pamernackų k.	4	16	10	6	2	3
Pijorų k.	1	2	1	1	-	-
Radiškių k.	1	3	2	1	-	-
Rečionių k.	131	368	161	204	55	62
Skabeikių k.	2	5	4	1	-	1
Šaukuvos k.	86	193	83	110	50	29
Šlapių k.	12	29	16	13	7	7
Šventupės k.	306	843	388	455	99	176
Toliūnų k.	2	5	2	3	1	1
Tvarkų k.	27	73	37	36	16	7
Varkališkių k.	10	31	15	16	4	9
Vidiškių mstl.	217	547	258	289	129	96
Zujų k.	14	30	15	15	9	2
Žemųjų Svirnų vs.	2	5	2	3	-	-
Iš viso:	1101	3133	1513	1620	529	513

Vidiškių seniūnija – antra pagal gyventojų skaičių Ukmergės rajone. Didžiausios gyvenvietės – Šventupė, Vidiškiai, Rečionys, Šaukuva, Jasiuliškiai.

Seniūnijoje veikia Vidiškių ir Rečionių pagrindinės mokyklos, Šventupėje ir Vidiškiuose – kultūros namai, Vidiškiuose, Šventupėje ir Rečionyse – bibliotekos, Šventupėje – vaikų darželis.

Seniūnijos teritorijoje įsikūrusios aštuonios įmonės. Didžiausios iš jų yra UAB ,,Ukmergės melioracija”, UAB ,, Ukmergės versmė”, UAB ,, Užmojai su garantijomis”, Jasiuliškių pensionatas, UAB ,, Zujų paukštynas”.

Šventupės gyvenvietėje yra puiki sporto salė, kurioje įsikūręs Ukmergės sporto mokyklos filialas. Sporto salėje ne tik futbolo paslapčių mokosi, bet ir turiningai laisvalaikį leidžia daugiau kaip šimtas Šventupės, Vidiškių ir kitų aplinkinių kaimų berniukų ir mergaičių. Šventupės mergaičių futbolo komanda, vadovaujama trenerio V. Tutlio, yra viena stipriausių respublikoje. Jaunimas sportuoja ne tik sporto salėje, bet ir puikiame stadione. Ateityje planuojama įrengti dar vieną sporto aikštę.

UAB ,, Ukmergės versmė” direktoriaus Alvydo Šidlausko pastangomis ir iniciatyva šalia Šventupės gyvenvietės įrengta automobilių kroso trasa, kurioje jau vyko respublikinės, o ateityje numatytos ir tarptautinės automobilių sporto varžybos.

Šiais metais įsikūrė Vidiškių ir Šventupės kaimo bendruomenės, kurios turėtų pagyvinti seniūnijos žmonių gyvenimą. Artimiausi bendruomenių planai – sutvarkyti paplūdimius Šventupės ir Vidiškių gyvenvietėse.

2002 metais Vidiškių miestelis šventė 500 metų jubiliejų. Ta proga pradėtas kurti miestelio parkas.

Vidiškių seniūnas Virgilijus Štaras

Vidiškių miestelio jubiliejaus fragmentai

PARAPIJA

Šiuo metu Vidiškių parapijai priklauso apie 2000 tikinčiųjų. Sekmadieniais į bažnyčią susirenka 100 – 120 parapijiečių.

Kasdien bažnyčią aptarnauja keturi žmonės. Sekmadieniais ir švenčių dienomis į Šv. Mišias susirenka apie penkiolika patarnautojų, didžioji jų dalis – vaikai.

2002 metų vasarą įkurtas parapijos jaunimo centras. Vidiškių parapijos katalikiškasis jaunimas bendrauja su Kauno Arkivyskupijos jaunimo centru. Vidiškiečiai vyksta į Kaune rengiamus seminarus ir renginius. Šių metų kovo mėnesį abiejų centrų vadovai Vidiškiuose surengė seminarą „ Jėzaus kančia ir prisikėlimas šiandien”, kuriame dalyvavo Ukmergės dekanato parapijų jaunimas.

Glaudūs ryšiai sieja bažnyčią su mokykla, seniūnija, kultūros namais. Rengiamos bendros šventės, koncertai.

Parapijoje kasmet organizuojamos išvykos į Šiluvą, parapijos tikintieji ne kartą lankėsi pas Tėvą Stanislovą. Bažnyčios choras vyksta į kaimynines parapijas, į Vidiškių bažnyčią dažnai atvyksta koncertuoti profesionalūs bažnytinės muzikos atlikėjai.

Prie bažnyčios veikia pastoracinė taryba, kuri padeda klebonui organizuoti garbių svečių priėmimus, bažnytines šventes, sprendžia svarbiausius parapijos klausimus.

Šiais metais tikimės gražiai paminėti bažnyčios 150 –ies metų jubiliejų.

Vidiškių Švč. Trejybės parapijos klebonas Dainius Lukonaitis

Pirmoji komunija

MOKYKLA

Vidiškių pagrindinė mokykla – miestelio švietimo ir bendruomenės centras. Mokyklos tikslai yra: suteikti pagrindinį išsilavinimą, ruošti mokinius profilinei mokyklai ar profesijos pasirinkimui; ugdyti darnos, grožio, meilės mokslui ir gimtajam kraštui poreikį.

Šie uždaviniai iškelti siekiant sėkmingai įgyvendinti ugdymo planus, ugdymo turinio bendrąsias programas. Be bendrojo lavinimo dalykų mokykloje organizuojamas ankstyvasis ir pagilintas anglų k., informatikos mokymas. Ugdymo turinys derinamas su valstybiniais švietimo dokumentais ir atitinka mokyklos bei moksleivių poreikius. Kiekvienam vaikui suteikiama galimybė mokytis pagal savo sugebėjimus, kuriama jauki ir saugi aplinka.

Šiuo metu Vidiškių pagrindinėje mokykloje mokosi 247 moksleiviai, dirba 31 pedagogas. Pedagogai sėkmingai įgyvendina švietimo reformos keliamus reikalavimus, dalyvauja Mokyklų tobulinimo programoje, savo darbe diegia naujų technologijų panaudojimą, atlieka mokyklos vidaus auditą, dažnai kelia kvalifikaciją, ruošia moksleivius gyvenimui.

Moksleiviai aktyvūs rajono konkursų, olimpiadų dalyviai. Nemažai jų pelno prizines vietas. Entuziastingų ir talentingų mokytojų vadovaujami, mokiniai ne tik garsina mokyklos vardą, bet ir puošia mokyklą savo gražiais darbais. Per dvejus gyvavimo metus daug vertingų eksponatų sukaupė mokyklos muziejus. Parengta daug projektų, daliai jų skirtas finansavimas. Mokykloje įsteigta kompiuterizuota skaitykla – informacijos centras. Mokykla glaudžiai bendradarbiauja su J. Basanavičiaus vidurine mokykla, A. Smetonos gimnazija.

Turiningai organizuojama ir nepamokinė veikla. Moksleiviai noriai lanko keramikų, turizmo, jaunųjų ūkininkų, muzikos, sporto, choreografijos ir kt. užsiėmimus. Mokykloje vyksta labai daug kultūrinių renginių: žymių datų paminėjimų, profesionalių kolektyvųkoncertų, tradicinių šventinių renginių. Nepamirštami susitikimai su Tėvu Stanislovu, Lietuvos Respublikos prezidentu Valdu Adamkumi, žymiais aktoriais ir rašytojais. Vyko įspūdingas mokyklos įkūrimo šimtmečio renginys, kuriame dalyvavo daug buvusių mokyklos mokinių, svečių. Jau keletą metų vykdomi prevenciniai ir moksleivių užimtumo bei sveikos gyvensenos projektai.

Tokia mūsų mokykla. Čia pulsuoja gyvybė ir kaita. Tikimės, kad Vidiškių pagrindinė mokykla išaugs į efektyvią besimokančią visuomenę, tikslingai ir planingai diegiančią naujoves.

Jau daugiau nei 100 metų rašomi spalvingi Vidiškių mokyklos istorijos puslapiai.

Mokyklos direktorė Laimutė Strelčiūnienė

KULTŪRINIS GYVENIMAS

Vidiškių seniūnijoje veikia dveji kultūros namai ir trys bibliotekos.

Šventupės kultūros namai šiais metais minės savo 20 –ajį jubiliejų. Tačiau kultūrinis gyvenimas čia turi senesnes tradicijas. Buvusi Ukmergės MSV visada puoselėjo saviveiklinę veiklą, dalyvaudavo rajoninėse ir respublikinėse apžiūrose, rengdavo šventes melioratoriams.

Šiuo metu Šventupės kultūros namuose dirbanti Birutė Stundienė garsina savo kaimą nuotaikingais spektakliais, intermedijomis, jumoro grupės ,, Verpetas" pasirodymais. Beje, ir pati yra puiki aktorė.

Birutė Gelumbeckienė dirba su vaikais ir jaunimu, rengia jiems diskotekas.

Meno vadovės Daivos Linartienės vadovaujamas moterų ansamblis nenusileidžia profesionaliems kolektyvams, ne kartą yra pelnęs laureatų vardą įvairiuose konkursuose.

Šventupės kultūros namai kartu su biblioteka yra Šventupės bendruomenės centras. Čia vyksta daug Šventupiečių noriai ir gausiai lankomų vakaronių, švenčių ir koncertų.

Vidiškių kultūros namuose dirba trys darbuotojai: meno vadovė Stasė Navickienė, renginių organizatorė Regina Stasiūnienė ir direktorė Janina Giedraitienė.

Saviveikliniai kolektyvai yra subūrę nemažai vidiškiečių ir aplinkinių kaimų gyventojų. Šiuo metu veikia vaikų ir suaugusiųjų dramos kolektyvai, etnografinis ansamblis ,,Ulyčia", pop. muzikos grupė, vadovaujama Kęstučio Navicko, mišrus ir moterų vokaliniai ansambliai, kaimo kapela.

Kultūros namų vadovai ir saviveiklininkai gali didžiuotis savo pasiekimais apžiūrose ir konkursuose – dažnai pelnomi geriausi įvertinimai. 2001 metais ,, Vidiškėnų vestuvės" kaimo dramos kolektyvų šventėje ,, Klėtelė" laimėjo pagrindinį prizą, dalyvavo zoninėje apžiūroje. Šiais metais spektaklis ,, Kur Nemunas teka" pagal K. Inčiūros pjesę, nors dalyvavo svečių teisėmis, komisijos buvo labai palankiai įvertintas..

Etnografinis ansamblis Lyduokiuose vykusioje šventėje ,, Padainuokim susiėję" taip pat laimėjo pirmąją vietą. Vaikų dramos būrelis, pastatęs V Žilinskaitės spektaklį ,,Paršiukas ir parašiutas" , Šventupėje vykusioje vaikų dramos kolektyvų apžiūroje pelnė geriausią įvertinimą. Jau antri metai Siesikuose vyksta vokalinių kolektyvų šventė ,, O tu dainuok". Vidiškiečiai ir čia būna vieni geriausių.

Gerai dirba kultūros darbuotojai, tačiau be aktyvių saviveiklininkų gerų darbo rezultatų nebūtų. Darbuotojai dėkingi saviveiklos veteranams Stasei ir jonui Buteikiams už skambų balsą ir aktyvumą, nepralenkiamai pasakotojai Danutei Tidikienei, balsingajam Antanui Skapui, nuolatinei kultūros darbuotojų pagalbininkei Eugenijai Mikelienei.

Kultūros darbuotojams nuolat talkina mokyklos kolektyvas. Saviveikloje dalyvauja būrys aktyvių mokytojų: nuolatinė patarėja, renginių organizatorė ir vedėja Regina Rindzevičienė, dainininkas ir kaimo kapelos būgnininkas Darius Penkauskas, šaunūs aktoriai Vilma Staponkienė ir Rolandas Baronas.

Aktyvūs saviveiklininkai yra Rima Gliaudelienė, Alvyda Indrašienė, Leonora Kovėrienė, Gintas Ribinskas. Kultūros darbuotojai patenkinti ir jaunaisiais saviveiklininkais - aktoriais ir šokėjomis.

Vidiškių kultūros namai glaudžiai bendradarbiauja su miestelio biblioteka, pagalbos ir pritarimo visada sulaukia iš mokyklos vadovų, seniūno Virgilijaus Štaro, parapijos klebono Dainiaus Lukonaičio. Dėkingi esam ir Jasiuliškių pensionato direktoriui, aprūpinančiam transportu.

Kultūrinis gyvenimas Vidiškiuose vyksta, pasiekiami geriausi rezultatai, tik sąlygos tam nėra pačios geriausios. Dėl praktiškai nešildomų patalpų negalima ruošti renginių kultūros namuose – jie dažniausiai organizuojami mokykloje. Ten dažnai ir repetuojame. Būtinas kultūros namų remontas. Tikimės, kas bendromis mūsų pačių, seniūno ir valdžios pastangomis ateityje kultūros namai bus sutvarkyti ir galės tarnauti visos Vidiškių miestelio bendruomenės labui.

Vidiškių kultūros namų direktorė Janina Giedraitienė

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI:

1. Lebedytė R.. Vidiškių kapų koplyčia // Eskizai: Ukmergės kultūros fondo leidinys. – Nr. 6/7 (1994).
2. Kviklys B.. Mūsų Lietuva. T. 2. - V., 1991.
3. Kultūros paminklų enciklopedija. Rytų Lietuva, II d.- V., 1998.
4. Ukmergės rajono archeologijos paminklai. - Ukmergė, 1982.
5. Ukmergė pristato: Ukmergės raj. sav. informacinis-pažintinis leidinys. - Ukmergė, 1992.
6. Vidiškių kapų koplyčia: istoriniai- meniniai tyrimai. - V., 1993.
7. Buvusios Šventupės dvaro sodybos paminklosauginių sąlygų dokumentacija.- V., 1993.
8. Kviklys B.. Lietuvos bažnyčios: Kauno arkivyskupija. T. 3. - Čikaga, 1983.
9. Griškevičienė R.. Pabaigtuvių vainikas virš bažnyčios stogo // Gimtoji žemė. – 1996, rugpj. 10, p. 3.
10. Katalikų kalendorius: žinynas 98.- V., 1998.
11. Tarybų Lietuvos enciklopedija. T. 4.- V., 1988.
12. Valančius M.. Pastabos pačiam sau.- Klaipėda, 1929.
13. „ Vidiškių miesteliui – 500” : Vidiškių pagrindinės mokyklos projektiniai darbai.- Vidiškiai, 2002.